

Ulkoasiainvaliokunnan julkinen kuuleminen 9.2.2021

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

No niin, aloitamme ulkoasiainvaliokunnan kokouksen. Tervetuloa kokoukseen!

Meillä on täällä myös kolme asiantuntijaa paikalla. Tänään meillä on täällä valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon julkinen kuuleminen, ja tähän kokoukseen pääsee osallistumaan myös verkon välityksellä.

Aivan aluksi valiokuntaneuvos toteaa läsnäolijat, ja todetaan myös, että on päätösvalta.

Hyvät valiokunnan jäsenet ja hyvät asiantuntijat ja hyvät verkon kautta osallistuvat henkilöt! Ulkoasiainvaliokunta kokoontuu nyt julkiseen kuulemiseen tämän selonteon osalta, ja tarkoitus on kuulla Ulkopoliittisen instituutin kolmen asiantuntijan alustukset ja käydä sen jälkeen keskustelua. Meillä on täällä Ulkopoliittisen instituutin johtaja Mika Aaltola paikalla ja vanhempi tutkija Matti Pesu ja sitten myös vanhempi tutkija Emma Hakala – tervetuloa! Myös yleisö voi osallistua tähän tilaisuuteen lähettämällä esimerkiksi kysymyksiä sähköpostiin. Meillä on sellainen sähköpostiosoite avattu kuin uav@eduskunta.fi. Elikkä ulkoasiainvaliokunnan sähköposti on uav@eduskunta.fi.

Selontekohan on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkein ohjausasiakirja, ja tämä on ulkoasiainvaliokunnan kevätkauden työlistan merkittävin yksittäinen asiakokonaisuus. Tämä selonteko yhdessä eduskunnan vastauksen kanssa muodostaa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen peruslinjan. Tämä selonteko tulee olemaan eduskunnan viesti ulospäin, koska se kertoo, miten Suomi tarkastelee omaa toimintaympäristöään.

Vaikka ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa määrittävätkin sen jatkuvuus ja ennakoitavuus, tulee kuitenkin herkeämättä arvioida tätä aikaa, jota sävyttää monet haasteet mukaan lukien pandemia, ilmastonmuutos, muuttoliike ja kiristyneet suurvaltasuhteet. Voidaankin todeta, että tämä perinteinen voimapolitiikka on palannut mutta samaan aikaan monet turvallisuuteen kohdistuvat uhat eivät ole sotilaallisen voimankäytön seurausta. Nämä moninaiset muuttuvat uhat edellyttävät Suomelta ketteryyttä.

Tämän päivän tavoitteena on kuulla asiantuntijoita ja käydä sitten keskusteluun. Totean vain lopuksi sen, mikä on selontekoonkin kirjattu, että on toimien ja tavoitteiden perimmäinen päämäärä: se on estää Suomea vaarantavien tilanteiden syntyminen ja joutuminen sotilaalliseen konfliktiin. Tämä on syytä pitää koko ajan mielessä, kun laaja-alaisesti turvallisuuspoliittista keskustelua käymme.

Näillä sanoilla aloitamme. Luovutan puheenvuoron ensimmäisenä Ulkopoliittisen instituutin johtajalle Mika Aaltolalle. – Olkaa hyvä, Mika.

Johtaja Mika Aaltola, Ulkopoliittinen instituutti:

Puheenjohtaja! Hyvät valiokunnan jäsenet! On hyvä tulla puhumaan asiantuntevan yleisön eteen. Ja on mukavaa, että tilaisuus on myös julkinen, eli toivotan tervetulleiksi myös katsojat.

Kulunut pandemiavuosi on osoittanut, kuinka haavoittuvia globaalihallinnan peruselementit ovat. Pandemiaa varten oli varauduttu, silti se yllätti. Vuonna 2005 oli luotu sopimusperäinen tapa joustavasti torjua pandemioita sekä kohdealueella että myös eri puolilla keskinäisriippuvan maailman solmukohtia. Tämä järjestelmä petti.

Pandemia on toiminut ja tulee toimimaan riidankylväjänä. Se on aiheuttanut fragmentoitumista, se on näkynyt esimerkiksi Yhdysvaltojen tapahtumissa ja Venäjän kaduilla levottomuutta ruokkivana mutta hyvin epälineaarisenä, vaikeaselkoisena ajurina. Pandemia on tulehduttanut suurvaltasuhteita, nostattanut rajoja, korostanut globalisaation purkautumista poliittisten järjestelmien paremmuuskilpailua sekä globaaleja, alueellisia ja valtioiden sisäisiä ristiriitoja. Tämä ei ole lainkaan yllättävää. Pandemiat ovat usein saaneet aikaan vastaavia poliittisia ilmiäsuja.

Pandemiat ovat korostaneet myös kuplia, saarekkeitä ja nostaneet ulos sulkevan multilateralismin mahdollisuutta. Maailma on yhä enemmän saarekkeinen suurvaltojen muodostaessa solmukohtia, joiden väliset suhteet ovat täynnä epäluottamusta. Itse asiassa pienemmille ja keskisuurille toimijoille pandemia on myös mahdollistanut prestiisiä ja arvovaltaa. Jotkut onnistujat ovat toimineet mallikkaasti pandemian kurissa pitämisessä, ja tämä näkyy luottamuksena niitä kohtaan suurvaltojen arvostuksen dramaattisesti laskiessa.

Kansainvälinen järjestelmä on siis haasteen alla, ja tämä on yksi ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon lähtökohdista. Suomen on mahdollista olla mukana myötävaikuttamassa tasapainon ja vakauden löytymiseen, olla tukemassa sääntöperäistä globaalia järjestelmää sen kohdatessa taantumista ja haasteita.

Maailmalla kuten myös Suomessa vastaavia selontekoja, strategioita laaditaan signaloimaan tahtotilaa siitä, mitä halutaan saada aikaan. Tätä viestitään sekä sisäisesti että ulkoisesti. Selonteko lähettää viestin hallinnon tahtotilasta. Se mobilisoi tekemistä, resursseja. Selonteko on kommunikatiivinen väline. Sillä pitää olla selkeä päämäärä ja sisältö. Yksi vaara on, että selonteosta tulee kauppalistamainen. Se voisi olla vain luettelo kaikesta siitä, mitä on tekeillä, ilman fokusta ja kattokäsitteitä. Näitäkin strategiapapereita on Suomessa laadittu.

Selontekoa lukiessa kattokäsite, päätavoite, jota Suomi tukee, on selkeä: vakaus, sääntöperäisyys ja vastuullisuus. Tavoite on maailmalla tukea sääntöperäistä, YK-keskeistä, monenkeskistä järjestelmää. Keskiössä on globaalit haasteet ja yhteinen kyky ratkaista niitä. Selonteon päämäärä on erityisesti Suomen vaikutusvallassa, sen korostamisessa, sen kyvyssä instituutioiden puitteissa toimia yhdessä muiden kanssa sääntöperäisyyden vahvistamiseksi.

Tavoite olisi voinut olla lähempänä, asioissa, joihin Suomella on suora valta, edes jossakin määrin. Esimerkiksi maailmalla kansallisen turvallisuuden strategioiden

laadinnassa on kaksi koulukuntaa. Ensimmäinen on puhua maiden globaalista institutionaalisesta vallasta, epäsuorasta vaikutusvallasta, ja toinen koulukunta on keskittyä niihin asioihin, joihin maa kykenee yksinään, keskitettynä kansallisena toimijana, vaikuttamaan. Esimerkiksi yhdysvaltalaisessa keskustelussa kansallisen turvallisuuden strategia osoittaa, että nämä kaksi koulukuntaa ovat hyvin selkeät.

Suomen selonteko painottaa ensimmäistä koulukuntaa, Suomen globaalia roolia. Mutta selonteossa on myös perinteisempi, Suomi-keskeinen painotus. Suomen suoran toiminnan osalta selonteon tavoite on selkeä: Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan peruslinja on vakaa ja ennustettava, ja se sellaisena tulee pitää, ja tämän nähdään tukevan laajempaa, sääntökeskeistä vakautta.

Pääpaino on laaja. Vain sääntöperäisessä tilassa ja sen instituutioiden puitteissa syntyy yhteistä vastuunkantoa, jota tarvitaan esimerkiksi globaalien haasteitten voittamisessa, kuten ilmastonmuutos ja pandemian hallinta. Sääntöpohjaisuuden haasteita ja osittaista rapautumista vastaan on syytä kamppailla. Yksi selkeä vaara on nurkkakuntaistuminen ja sääntötyhjiöiden, -vajeiden ja -katveiden syntyminen. Universaaleja, yleismaailmallisia poliittisia arvoja kyseenalaistetaan laajalti. Ihmisoikeudet nousevat selonteon yhdeksi perustaksi, joka on yhä uhan alla demokratian ohella. Keskeisenä tavoitteena on ylläpitää sääntöpohjaisuuden yleismaailmallista peruskysymystä. Tätä tarkoittaa selonteon ihmisoikeusperusteisuus, tarve arvioida ulko- ja turvallisuuspolitiikan ihmisoikeusvaikutuksia.

Sääntöperäisyys korostuu myös yhteistyön lujittamisessa. Ulkopoliittisista yhteistyötä halutaan entisestään kehittää olemassa olevien instituutioiden ja toimijoiden kanssa. EU:n toimintakykyä korostetaan, yhteistyötä Ruotsin ja Pohjoismaiden kesken korostetaan, samoin Nato-kumppanuuden kehittämistä – verkostoja ja kumppanuuksia halutaan tiivistää. Näiden erityisten sidoksien ja instituutioiden tiivistämisen nähdään olevan oleellista osaksi myös alueellisista syistä. Sääntöpohjainen ennustettavuus tavallaan jalkautuu myös Itämeren alueen, arktisen alueen tilanteeseen. Tämä laaja sääntöpohjaisuuden tukeminen liittyy monenkeskisen yhteistyön tukemiseen. Yleismaailmalliset sopimukset ja multilateralismi nähdään hyvin tärkeinä. Poissulkeva multilateralismi, joka pandemian tuloksena saattaa syntyä, on asia, jota halutaan vastustaa. Tavoitteena on, ettei alueita ja teemoja jäisi sääntöjen katveeseen, vakauttavien verkostojen tuolle puolen. Erityisesti arktisen alueen haasteet on tässä suhteessa nostettu esiin selonteossa.

Toimintaympäristön kuvauksessa huomaa, kuinka haasteellisia nämä edellä mainitut ulkopoliittikan tavoitteet ovat. Negatiivisia, alaspäin kääntyviä prosesseja on maailmassa tällä hetkellä paljon. Intressikeskeisyys on paikka paikoin korvannut toivotun sääntöperäisen ja tasa-arvoisemman asetelman.

Selonteossa on varsin realistisia arvioita, kuten "Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut epävakampaan suuntaan, ja muutoksen arvellaan olevan pitkäkestoinen". Toisaalta siellä on hankalammin ymmärrettäviä lauseita, kuten "EU on pysynyt yhtenäisenä haasteellisissa kysymyksissä, kuten Ison-Britannian eroprosessissa". EU:n

osittainen hajaantuminen eli Britannian ero nähdään realistisen kuvauksen asemasta vähän lasi on puoliksi täynnä -asenteella osoituksena koheesiosta ja yhtenäisyydestä. EU:n sisäisen kehityksen analyysi on toiveikas. Vaikka paikka paikoin EU:ssa tapahtuu demokratian rapautumista, korostetaan lainvoimaisuuden rule of law -ajattelua eteenpäin vievänä voimana.

Demokratioiden ongelmiin ja taantumiseen viitataan paikka paikoin. Esimerkiksi Yhdysvaltojen kohdalla todetaan, että Yhdysvaltojen ensisijainen huomio kiinnittyy kotimaan haasteisiin. Näin voikin olla, mutta täytyy huomioida myös se, että taantuvat poliittiset järjestelmät, ainakin väliaikaisesti taantuvat, heijastavat usein toimintaa ulkopoliitiikkaan. Sisäinen hajaannus syöttää ulkopoliitiikkaa, kuten esimerkiksi Venäjän kohdalla olisi voinut todeta. Maan sisäinen poliittinen tila on kaventunut, ja maan ulkopoliitiikka on samalla muuttunut aktivistisemmaksi.

Eli summa summarum, selonteko on linjakas, solidi paperi. Tietenkin sitä, mitä siellä sipulin ytimessä on, mitkä ovat ne ydinkäsitteet, voi hioa ja sitä, miten eri sovelletut kohdat tekstissä sopivat siihen isoon skenaarioon, mitä teksti haluaa esittää. Kuten sanoin, selonteossa olisi voinut korostaa myös niitä asioita, mihin Suomi välittömästi kykenee suoraan vaikuttamaan. Nyt selonteossa korostetaan institutionaalista valtaa, Suomen kykyä instituutioissa korostaa sääntöperäisyyden merkitystä. Nämä ovat niitä valintoja, joita selonteossa kautta historian on tehty. Mielestäni tämänhetkinen kombinaatio, joka on erilaisten lauseitten ja kompromissien summa, on ihan linjakas, mutta lähtökohdat ja se, mikä sipulin ytimessä on, voidaan aina vähän myös toisesta näkökulmasta nähdä.

Kiitän kuulijoita tästä.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia, Mika Aaltola, Ulkopoliittisen instituutin johtaja, joka piti ensimmäisen puheenvuoron asiantuntijan ominaisuudessa. Ja meillä täällä on vielä kaksi asiantuntijaa, jotka pitävät alustuksen, minkä jälkeen valiokunnan jäsenet voivat esittää kysymyksiä, niin kuin valiokunnan kokoukseen kuuluu. Ja myös teillä siellä yleisössä, jotka seuraatte tätä lähetystä, on mahdollisuus lähettää kysymyksiä eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan sähköpostiosoitteeseen, joka on uav@eduskunta.fi.

Ja edetään seuraavasti: vanhempi tutkija Matti Pesu. – Olkaa hyvä, teidän vuoronne.

Vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti:

Herra puheenjohtaja! Hyvät valiokunnan jäsenet! Arvoisa yleisö vastaanottimien äärellä! Kiitos kutsusta kuulemiseen. Minä alustan tänään lyhyesti Itämeren ja laajemmin Pohjois-Euroopan turvallisuustilanteesta ja pohjoismaisesta puolustusyhteistyöstä.

Loppuvuodesta julkaistussa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa lähialueiden turvallisuus ja pohjoismainen puolustusyhteistyö ovat varsin näkyvästi esillä. Selonteko linjaa muun muassa seuraavaa: "Suomi sijaitsee suurvaltojen näkökulmasta strategisesti

merkittävällä alueella, johon kansainvälisen turvallisuustilanteen muutokset heijastuvat suoraan. Pohjois-Euroopan turvallisuus on kasvavassa määrin yksi kokonaisuus, jossa turvallisuustilanteen muutokset Itämeren alueella, Suomen arktisilla lähialueilla sekä Pohjois-Atlantilla kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa.” Asiakirja myös toteaa, että ”pohjoismaisessa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa yhteistyössä korostuvat Itämeren alueen ja yhä enemmän myös arktisten lähialueiden turvallisuuskysymykset”.

Kuten on yleisesti tiedossa, Itämeren turvallisuustilanne huononi merkittävästi vuoden 2014 jälkeen. Krimin laitton liittäminen Venäjään ja Itä-Ukrainassa alkanut sota kiristivät lännen ja Venäjän suhteita dramaattisesti, mikä näkyi välittömästi Suomen lähialueilla ja aivan erityisesti Itämerellä. Vaikka kylmän sodan jälkeiset ensimmäiset vuosikymmenet olivat Itämerellä varsin rauhallista, jopa yhteistyön värittämää aikaa, alueen turvallisuustilanne alkoi heiketä 2000-luvun puolivälissä, kun Venäjän ja lännen suhteiden kitka lisääntyi. Ukrainan konfliktin syttyminen oli alueen turvallisuuden kannalta käännteentekevää, ja se heijastui negatiivisesti Itämeren turvallisuuteen. Itämeren alueella alkoivat turbulentit vuodet. Erityisesti Baltian maiden ja Puolan huoli omasta turvallisuudestaan kasvoi, ja alueella nähtiin sapelinkalistelua ja useita vaaratilanteita, joissa oli mukana myös sotilaallista kalustoa. Vakavin turbulenssi kesti parisen vuotta. Noin vuodesta 2016 tilanne on jokseenkin tasaantunut ja Itämeren alueen uusi strateginen asetelma on vakiintunut.

Tällä hetkellä alueen turvallisuustilannetta määrittääkin kolme eri turvallisuusdynamiiikkaa.

Näistä ensimmäinen on Venäjän puolustuksellinen aggressiivisuus, jota se harjoittaa kokonaisvaltaisesti eri välineitä käyttäen. Sen pääasiallinen tavoite on oman puolustuksen pidäkkeen vahvistaminen, mutta Moskova pyrkii mahdollisuuksien mukaan myös heikentämään läntistä yhteisöä ja sen jäseniä.

Toinen dynamiikka on Naton pelote- ja rauhoittamistoimet Baltiassa ja Puolassa. Varsovan huippukokouksessa 2016 liittokunta päätti perustaa Itämeren alueelle nämä niin kutsutut eteentyönnetyn läsnäolon joukot, noin 1 500 sotilasta per maa, ja toimintakykyiset taisteluosastot. Baltian ja Puolan omia kykyjä täydentävät monikansalliset, näiden tiettyjen johtovaltioiden ympärille rakentuvat osastot toimialueella niin kutsuttuina ansalankajoukkoina, minkä tarkoitus on saada aikaan laajempi Naton puolustusoperaatio, jos maihin kohdistuu sotilaallinen aggressio.

Kolmas dynamiikka on Suomen ja Ruotsin integroituminen läntiseen puolustusjärjestelmään puolustusyhteistyön kautta. Maat ovat sotilasliittoon kuulumattomia, mutta EU-jäsenyyden tiiviin turvallisuuspoliittisen dialogin yhteistoimintakykyä luovan harjoitteluyhteistyön myötä maat ovat myös puolustuksellisesti osa läntistä turvallisuusjärjestelmää Itämeren alueella.

Tällä hetkellä nämä kolme turvallisuusdynamiiikkaa ovat eräänlaisessa tasapainossa keskenään ja alueella vallitseekin strategisen asetelman vakaus. Tämä vakaus on kuitenkin jännitteistä, sillä lännen ja Venäjän suhteet ovat huonot, ja operatiivisella

tasolla Itämeren alueella tapahtuu jatkuvasti. Sotilaskalustoa siirretään, on sotaharjoituksia, on tiedustelutoimintaa ja ajoittaisia voimannäyttöjä.

Ja nämä kolme dynamiikkaa ovat hyvin vahvasti keskinäisriippuvaisia, eli Venäjän politiikka on johtanut Naton kasvaneeseen läsnäoloon Itämerellä kuin myös Suomen ja Ruotsin lisääntyneeseen halukkuuteen puolustusyhteistyöhön. Ja Kremlin mahdolliset aggressiiviset toimet tulevaisuudessa voivat hyvin lisätä niin Naton läsnäoloa kuin vahvistaa Suomen ja Ruotsin läntistä puolustussuhdetta. Samoin Naton sekä Ruotsin päätökset voivat ruokkia Venäjän uhmakkuutta ja toimia, ja tämä on myös se viitekehys, jossa Suomi ja Ruotsi arvioivat Nato-suhdettaan ja mahdollista Nato-jäsenyyttään.

Viime aikoina transatlanttinen ja suomalainen turvallisuuskeskustelu on hiljalleen siirtynyt vahvasta Itämeri-keskeisyydestä tarkastelemaan Pohjois-Eurooppaa laajempaa turvallisuuspoliittisena kokonaisuutena, joka koostuu niin Itämeren alueesta kuin arktisesta alueesta, ja tämä muutos näkyy myös ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa, mikä on oikein hyvä asia.

Pohjoisten alueiden turvallisuuspoliittisen tilanteen muodostaa kokonaisuus, jossa yhdistyy niin Venäjän intressi turvata Kuolan niemimaa, sille äärimmäisen tärkeä sotilaallinen infrastruktuuri, kuin myös Naton halu turvata Pohjoismaiden rannikot ja sitä kautta kriisiaikana elintärkeä Pohjois-Atlantin merireittien vapaus. Pohjoisten alueiden asetelma on hyvin samantyyppinen kuin kylmän sodan aikana. Muutoksia on tapahtunut muun muassa Suomen ja Ruotsin turvallisuuspoliittisissa orientaatioissa ja aseteknologiassa. Myös ilmastonmuutos muovaa alueen todellisuutta jatkuvasti.

Itämeren ja pohjoisten alueiden tilanteet ovat monella tapaa kytköksissä toisiinsa, eli mikäli Itämeren alueella syntyisi kriisi, riski sen leviämiseksi pohjoisille alueille on aika suuri, puhutaan horisontaalisesta eskalaatiosta. Itämeren alueen puolustamisen kannalta taas Pohjois-Atlantin merireittien vapaus on tärkeää, ottaen huomioon Yhdysvaltain roolin Nato-maiden puolustamisessa.

Tällä hetkellä pohjoismaisella puolustusyhteistyöllä pyritään vastaamaan niin Itämeren kuin pohjoisten alueiden turvallisuushaasteisiin. Tämän linjaa myös selonteko. Vuoden 2014 jälkeen pohjoismainen puolustusyhteistyö eri formaatteineen on ottanut aivan uusia askeleita, koska mailla, eritoten Suomella, Ruotsilla ja Norjalla, on rutkasti yhteisiä intressejä. Käsittelen lyhyesti kahta yhteistyömuotoa.

Suomen ja Ruotsin alati syvenevällä yhteistyöllä pyritään vastaamaan niin Itämeren kuin pohjoisten alueiden haasteisiin. Yhteistyö kattaa tällä hetkellä niin rauhan, kriisin kuin sodan ajan, ja sitä tapahtuu myös operatiivisen suunnittelun tasolla. Viime aikojen fokus on ollut yhteistyön puitteiden vahvistamisessa, muun muassa avunantoon liittyvän päätöksenteon sujuvoittamisessa ja isäntämaatuessa. Suomen ja Ruotsin välinen yhteistyö tapahtuu kaikissa puolustushaaroissa: Merivoimien yhteistyö on ollut yhteistyön eräänlainen keihäänkärki – se luonnollisesti keskittyy Itämereen, muun muassa merenkulun vapauden turvaamiseen. Hiljalleen kehittyvä maavoimien yhteistyö

taas tähtää selvästi pohjoisille alueille. Ja ilmavoimien yhteistyö ottaa huomioon ilmaoperaatioiden luonteen ja on jokseenkin monipuolisempaa eikä ole niin tarkasti rajautunut kummallekaan alueelle.

Toinen olennainen yhteistyömuoto, joka saa selonteossakin huomiota, on Suomi–Ruotsi–Norja-yhteistyö, joka on pohjoismaisen puolustusyhteistyön eräänlainen kova ydin. Syyskuussa maat allekirjoittivat varsin huomionarvoisen aiejulistuksen, joka auraa tietä entistä tiiviimmälle kolmenväliselle yhteistyölle. Maiden ilmavoimat ovat harjoitelleet käytännössä viikoittain jo yli 10 vuoden ajan, mikä on kehittänyt kolmikon ilmavoimien yhteistoimintakykyä. Tämän uuden julistuksen tarkoitus on ennen kaikkea vahvistaa maavoimien yhteistyötä näiden kolmen maan, Suomen, Ruotsin ja Norjan, välillä niiden pohjoisosissa, ja se visioi myös operatiivista suunnittelua maiden välille. Erilaisista turvallisuuspoliittisista orientaatioista huolimatta maat pitkälti jakavat alueeseen liittyvät intressit, eli toisin sanoen maiden pohjoisosat muodostavat yhden strategisen kokonaisuuden, jonka koskemattomuutta ne haluavat kaikissa tilanteissa vaalia.

Lopuksi muutama ajatus tulevaisuuden suuntaviivoista.

Kireä tilanne Pohjois-Euroopassa jatkuu niin kauan kuin lännen ja Venäjän välit ovat huonot. Viime viikot ovat taas osoittaneet, kuinka syvä kuilu lännen ja Venäjän välillä on. Vaikka Start-sopimuksen uusimisen kaltaisia yksittäisiä menestyksiä voidaan silloin tällöin saada aikaiseksi, niitä pitää myös tavoitella. Näiden jännitteiden takia Suomen geostrateginen asema on viime vuosina heikentynyt, ja se sijaitseekin eräänlaisessa strategisessa paineessa kahden tärkeän näyttämön välillä, Itämeren ja pohjoisten alueiden.

Pohjoismainen puolustusyhteistyö on viime vuosina syventynyt ennennäkemättömällä tavalla, ja on syy olettaa, että tämä trendi jatkuu. Oma arvioni on se, että Suomen ja Ruotsin puolustusliiton syntyminen Suomen ja Ruotsin välille on jokseenkin epätodennäköistä mutta ilman liittoakin maat voivat kyllä hioa sotilaallisen yhteistoimintakyvyn kuin myös sitä edellyttävän poliittisstrategisen yhteistoimintakyvyn korkealle tasolle, mikä on omiaan sitten taas lisäämään sen yhteistyön luomaa pidäkettä, kun mahdollistetaan yhteistoimintaa eri olosuhteissa. Poliittisten yhteyksien vaaliminen Ruotsiin on hyvin tärkeää, ja tässä on eduskunnallakin iso rooli. Ruotsin kasvavat satsaukset puolustukseensa ovat myös ehdottomasti Suomen etu.

Kehittyvä kolmenvälinen yhteistyö Ruotsin ja Norjan kanssa luo uudenlaisia ulottuvuuksia pohjoismaiseen yhteistyöhön. Suomen puolustusyhteistyökudelmassa pohjoismaiset yhteistyömuodot ovat avainasemassa, ja ne ovat merkittäviä ei ainoastaan mahdollisen sotilaallisen avun saamisen kannalta vaan myös esimerkiksi puolustuksen strategisen syvyyden ja huoltovarmuuden näkökulmasta.

Pohjoismainen puolustusyhteistyö ei ole muiden yhteistyömuotojen korvike, vaan se täydentää esimerkiksi Yhdysvaltain kanssa tehtävää yhteistyötä ja Nato-kumppanuutta.

Pohjoismainen yhteistyö onkin syytä nähdä osana laajempaa euroatlanttista puolustusyhteistyötä, joka ei palvele pelkästään Pohjoismaita. – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia, Matti Pesu, vanhempi tutkija Ulkopoliittisesta instituutista!

Ja nytten meillä on vielä yksi asiantuntija alustamassa tätä valiokunnan kokouksessa käytävää keskustelua, ja meillähän on täällä teemana ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Yleisöllä, joka seuraa tätä verkkolähetystä, on mahdollisuus lähettää tänne myös kysymyksiä sähköpostilla, uav@eduskunta.fi. Pyrimme niihin kysymyksiin täällä myös antamaan vastauksia asiantuntijoiden toimesta.

Vielä meillä tässä, ennen kuin valiokunnan jäsenien ja yleisöstä tulevia kysymyksiä aletaan ottamaan vastaan, on Emma Hakala, vanhempi tutkija Ulkopoliittisesta instituutista. – Teidän vuoronne, olkaa hyvä.

Vanhempi tutkija Emma Hakala, Ulkopoliittinen instituutti:

Hyvä puheenjohtaja! Hyvät valiokunnan jäsenet ja hyvä suurempi yleisö! Tosiaan tarkoitukseni on puhua ilmastonmuutoksesta turvallisuusasiana, ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksista. Kuten siellä selonteossakin erittäin laajasti ja mielestäni varsin hyvin ja ansiokkaasti todetaan, niin ilmastonmuutos on turvallisuusasia, joka aiheuttaa monenlaisia vaikutuksia, joihin Suomen täytyy varautua. Ja ajattelin, että käyn nyt vähän tässä esityksessäni läpi tarkemmin sitä, mitä ne vaikutukset ovat ja mitä me voimme niille ikään kuin tehdä.

Eli puhutaan ilmastoturvallisuudesta. Käsitteenä se käsittelee ilmastonmuutoksen yhteiskunnalle ja yksittäisille ihmisille aiheuttamia turvallisuusuhkia. Se kuuluu tällaisen laajan turvallisuuden piiriin, eli kyse ei ole ainoastaan kansallisesta turvallisuudesta vaan vähän laajemmasta konseptista. Mutta se, mikä leimaa erityisesti näitä ilmastonmuutoksen turvallisuusuhkia, on se, että ne ovat keskenään hyvin erilaisia. Ne eivät ole mitenkään yhteismitallisia. Ne saattavat olla hyvinkin paikallisia tai sitten toisaalta sellaisia järjestelmätason muutoksia. Ja itse asiassa kaikki, mitä Mika Aaltola tässä aikaisemmin sanoi pandemiasta, miten se vaikuttaa turvallisuuteen: ilmastonmuutos on pitkälti samanlainen, sellainen hyvin vaikeasti hahmotettava kokonaisuus, eli kuten siellä selonteossakin sanotaan, niin ilmastonmuutos muuttaa meidän turvallisuusympäristöä ja erityisesti lisää sen ennakoimattomuutta. Ja tämän myötä sitten kyse on sellaisesta asiasta, mitä ikään kuin sellaisen perinteisen turvallisuuden piirissä ei välttämättä pystytä yksinään torjumaan missään nimessä, mutta toisaalta ne turvallisuusuhat pitää pystyä jotenkin tunnistamaan.

Tässä nyt sitten olen yrittänyt vähän tarkemmin hahmottaa, minkälaisia erilaisia uhkia meihin kohdistuu, ja olen itse tavannut jäsentää nämä tälle kolmeen kategoriaan.

Eli ensimmäisenä meillä ovat ne ehkä kaikkein ilmeisimmät ilmastonmuutoksen turvallisuusuhat eli tällaiset suorat ympäristömuutosten vaikutukset, kuten vaikka

myrskyt ja tulvat ja helleaallot ja sellaiset. Ja koska me ehkä Suomessa olemme tottuneet ajattelemaan, että nämä tällaiset suorat uhat eivät niin voimakkaasti meihin vaikuta, niin me ehkä emme ole ajatelleet ilmastonmuutosta niin suurena uhkana meidän turvallisuudelle Suomessa suoraan.

Mutta valitettavasti nämä vaikutukset eivät rajoitu siihen, vaan sitten meillä on lisäksi tällaisia ketjuuntuvia uhkia, joissa nämä ympäristövaikutukset yhdistyvät tällaisiin sosioekonomisiin eli taloudellisiin, poliittisiin, muihin yhteiskunnallisiin tekijöihin, ja näistä muodostuu sellaisia usein valtionrajat ylittäviä vaikutusketjuja, joita on usein todella vaikeaa mitenkään ennustaa ja ennakoida. Eli näitä saattavat olla vaikka konfliktit ja Suomen näkökulmasta ehkä enemmänkin tällainen huoltovarmuuden heikkeneminen, toimitusketjujen vaarantuminen ja muut tällaiset. Eli nämä ovat usein sellaisia olemassa olevia uhkia, jotka sitten voimistuvat ilmastonmuutoksen seurauksena.

Ja sitten viimeisenä ovat rakenteelliset uhat, jotka aiheutuvat ilmastonmuutoksen hillinnän tai siihen sopeutumisen seurauksista. Tämä ei missään nimessä tarkoita sitä, että ilmastonmuutosta ei tulisi hillitä, vaan meidän pitää ehdottomasti panostaa siihen, mutta tämä liittyy siihen, että ne muutokset, mitä meidän pitäisi tehdä koko yhteiskunnan rakenteen tasolla, ovat niin suuria ja ne on tehtävä niin nopeasti, että niillä on jonkunlaisia vaikutuksia turvallisuuteen, eli toisin sanoen ne pitää huomioida, jotta me emme aiheuta ikään kuin uusia turvallisuusuhkia tässä hillintätoiminnassa, eli nämä liittyvät sitten globaalisti vaikka siihen, miten energiasiirtymä muuttaa esimerkiksi tällaisia suurvaltojen välisiä valta-asetelmia tai miten me pystymme valtiotasolla hallinnoimaan sitä siirtymää niin, että se ei aiheuta esimerkiksi liiallista haittaa millekään tietylle ihmisryhmälle, mikä sitten voisi aiheuttaa tyytymättömyyttä yhteiskunnassa.

No, tässä ehkä jonkunlaisena yhteenvetona voidaan sanoa, että tosiaan nämä ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutukset ovat hyvin moninaisia ja että se muutos voimistaa olemassa olevia uhkia, mutta ei mitenkään johdonmukaisesti eikä samoin kaikkialla. Mikä minun mielestäni Suomen kannalta tässä on erityisen merkittävää ja mikä ehkä vielä voimakkaamminkin voisi olla siellä selonteossakin, on se, että nämä ketjuuntuvat ja rakenteelliset uhat ovat vielä aika huonosti tunnettuja edelleen ihan tutkimuksenkin tasolla, mutta ne kohdistuvat erityisesti Suomeen, eli Suomi tällaisena ulkomaankaupasta riippuvaisena pienenä valtiona on aika herkkä tällaisille vaikutuksille, eli tämän takia sitten Suomen tulee, totta kai, edistää ilmastoturvallisuutta ihan pelkästään tämän globaalin vastuun kysymyksenä, mutta myös meidän oman kansallisen edun vuoksi, koska ei ole sellaista mahdollisuutta, että nämä vaikutukset eivät tulisi myös meillä.

No, sitten ihan lyhyesti vielä siitä, mitä meidän pitäisi tehdä. Tämä on usein se vähän vaikea puoli, mihin ei oikein ikinä näissä ilmastoturvallisuuskeskusteluissa päästä, koska kyse tosiaan on niin vaikeasti torjuttavasta uhasta ja meillä ei ole mitään yksittäisiä ratkaisui- tai torjumiskeinoja, mutta minun nähdäkseni tämä yksinkertaisesti edellyttää entistä parempaa koordinaatiota ja vuorovaikutusta, jossa täytyy olla mukana hyvin

erilaisia toimijoita eli ensinnäkin eri hallinnonalat, eri ministeriöt ja muut viranomaiset, sitten myös muita toimijoita, kuten tutkimusta ja kansalaisyhteiskuntaa, jotka voivat tuoda sitä viimeisintä tietoa päätöksentekoon. Sitten hallinnon eri tasojen pitää myös olla mukana eli kansalliselta tasolta aina sinne paikalliselle kuntatasolle asti, ja sitten toisaalta tämä vaatii myös kansainvälistä yhteistyötä, koska kyse on tosiaan tällaisista rajat ylittävistä globaaleista uhkista.

Ja vielä muutamia toimentasuosituksia, vaikka valitettavasti minulla ei mitään sen kummempia taikatemppuja ole tähän tarjota, mutta ikään kuin vähän eri tasoilta, mitä ainakin ehkä Suomen näkökulmasta pitäisi tehdä. Kaikessa Suomen ulkopoliitiikassa tulisi edistää tällaista kansainvälistä ilmastoturvallisuustoimintaa eli ihan siellä korkeimmalla tasolla esimerkiksi YK:n turvallisuusneuvostossa, missä vaikka Ruotsi ja Norja ovat olleet aika aktiivisia jo tähänkin asti, tai sitten toisaalta EU-tasolla, mutta myös Suomen omassa kehitysyhteistyössä ja kriisinhallinnassa pitäisi ehkä entistäkin paremmin ottaa nämä ilmastomuutoksen turvallisuusvaikutukset huomioon.

Meillä on olemassa tämä kokonaisturvallisuuden toimintamalli. Itse asiassa, jos katsotaan niitä äskeisiä toimenpiteitä tai toimintamuotoja, mitä mainitsin, niin kokonaisturvallisuus vastaa pitkälti esimerkiksi alojenvälisyyteen ja eritasoiseen toimintaan ja muuhun, mutta se, mitä ehkä tutkimus meille kertoo ja mitä me olemme vaikka tämän pandemian torjunnassa havainneet, on se, että siellä ei välttämättä täysin aina se tieto kulje käytännössä niin hyvin kuin pitäisi ja että jotkut asiat esimerkiksi saattavat jäädä vähän pimentoon, kuten vaikka juuri ympäristökysymykset helposti, joten tätä edistämään itse laitoin ehdotuksena tällaisen ilmastoturvallisuuden verkoston, joka olisi tällainen hallintorajat ylittävä ja eri tasoilla toimiva verkosto, toki ei niin, että se on vain yksi ylimääräinen byrokraattinen elin, vaan siitä pitäisi sitten oikeasti olla jotain toimintaa ja hyötyä.

Mutta ehkä vielä tärkeämpää on tällainen ikään kuin päivitetyn tilannekuvan ylläpitäminen, joka edellyttää sitten taas sitä, että tätä ilmasto-osaamista ja erityisesti niiden ilmastomuutoksen yhteiskunnallisten vaikutusten ymmärtämistä tuotaisiin kokonaisvaltaisemmin sinne ennakointiin ja esimerkiksi riskianalyysiin, eli se ei riitä, että meillä vaikka joissain kansallisissa riskiarvioissa mainitaan, että ilmastomuutos vaikuttaa, vaan pitäisi päästä vielä tarkemmin siihen, miten se vaikuttaa eri asioihin. Tähän sitten liittyy se, että meidän pitäisi vielä entisestään parantaa meidän tietotasoa näistä ilmastoturvallisuusvaikutuksista erityisesti tällaisella monitieteisellä ja myös käytännönläheisellä tutkimuksella ja esimerkiksi käyttää tällaisia tulevaisuuspolkuja, joilla me voimme jotenkin hahmottaa niitä mahdollisia vaikutuksia, vaikka ei pystytäkään ennustamaan valitettavasti tulevaisuutta täysin.

Mutta lyhykäisyydessään ehkä se, mitä täytyisi tehdä, on se, että me saamme entistä parempaa tietoa niistä mahdollisista vaikutuksista ja saamme sen paremmin sinne käytäntöön ja päätöksentekoon. Tämä on ehkä se, mitä halusin sanoa. – Kiitoksia.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia, vanhempi tutkija Emma Hakala Ulkopoliittisesta instituutista! – Ja nyt, kun me olemme kuulleet tässä kolmea asiantuntijaa koskien valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa, joka on toimitettu eduskunnalle ja jossa muodostetaan Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen peruslinja, niin me käymme keskustelua. Kuulijoille tiedoksi: tämä on julkinen ulkoasiainvaliokunnan kokous, johon on mahdollisuus lähettää kysymyksiä osoitteeseen uav@eduskunta.fi.

Ja ennen kuin yleisöstä tulleita kysymyksiä asiantuntijalle esitetään, niin siirrymme kansanedustajien kysymysvuoroihin, ja tehdään siten, että asiantuntijat kirjaavat ylös näitä kysymyksiä, ja jokaiseen ei tarvitse jokaisen vastata, vaan poimitte sieltä omissa keskiössänne olevat kysymykset, ja käydään niitä läpi. – Ja nytten tehdään tämä siinä järjestyksessä, että ensimmäisenä kysymyksen esittää varapuheenjohtaja Tuomioja. Olkaa hyvä.

Ulkoasiainvaliokunnan varapuheenjohtaja, kansanedustaja Erkki Tuomioja:

Kiitos! – Neljä sanaa: turvallisuus, terrorismi, Kiina ja Euroopan unioni. Minun korviini näitä käsiteltiin näissä lausunnoissa aika ohuesti, ja kysyisin sen vuoksi vielä, mitä mieltä olette siitä, millä lailla näitä on käsitelty selonteossa. Onko siihen jotain huomautettavaa tai lisättävää? – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Puheenjohtajalla on tällä hetkellä pyydettyjä puheenvuoroja seuraavilta henkilöiltä: edustaja Savola, edustaja Kiljunen, edustaja Kanerva, edustaja Ovaska, edustaja Hopsu, edustaja Biaudet ja edustaja Hyrkkö, ja vielä on... oliko tässä vielä muita? Ja edustaja Orpo vielä, ja oliko vielä edustaja Packalén? – Mutta tehdään silleen, että seuraavaksi edustaja Savola.

Ulkoasiainvaliokunnan jäsen, kansanedustaja Mikko Savola:

Kiitos, arvoisa puheenjohtaja! – Kiitos asiantuntijoille. Aika monihan meistä oli tässä seurantaryhmässä, joka tätä selontekopaperia omalta osaltaan oli pohjustamassa yhteistyössä valtioneuvoston ja tasavallan presidentin kanssa. Siellä käytiin hyviä keskusteluita myöskin. Minun kysymykseni viittaa tähän suurvaltojen rooliin ja niiden vaikutuksiin tähän meidän turvallisuusympäristöön. Ja oikeastaan kysyisin ensiksi sitä, kuinka asiantuntijat kuvaavat tätä meidän suhdettamme, kahdenvälistä suhdettamme Yhdysvaltoihin nyt, kun siellä valta on vaihtunut. Trumpin aikakaudella hänen pyrkimyksensä oli enemmän mennä näihin kahdenvälisiin suhteisiin, mutta onko tähän havaittavissa tai ennustettavissa muutosta, ja ylipäätään, mikä se Yhdysvaltain rooli Euroopan turvallisuuden vakauttajana jatkossa on? Asiantuntijoista Pesu viittasi näihin lännen ja Venäjän mutkikkaisiin suhteisiin, mutta tästä kuulisin mielelläni myös teidän analyysiänne viitaten meidän turvallisuusympäristöön: mikä tämä Yhdysvaltain ja Venäjän suhteen kehittyminen mahdollisesti tässä Bidenin aikakaudella on? Ja sitten kun me tietysti omaa rooliamme aina korostamme tämmöisenä sillanrakentajana, niin

kysymys ehkä tähän liittyen vielä myös: kuinka näette, minkälainen rooli Suomella voisi olla tämän dialogin ylläpitäjänä, näitten kahden maan suhteitten välittäjänä? – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja seuraava kysymys, edustaja Kiljunen.

Ulkoasiainvaliokunnan jäsen, kansanedustaja Kimmo Kiljunen:

Puheenjohtaja! Minä oikeastaan jatkaisin suoraan tuosta, mihin edustaja Savola päätti, eli myöskin olisin kiinnostunut tästä suurvaltojen roolista, tästä globaalijärjestelmästä, kuitenkin siitä näkökulmasta, joka on Suomen ulkopolitiikan ydintä, se, että me pienenä maana, niin kuin pienet maat yleisemminkin, nojautumme hyvin vahvasti tähän monenkeskiseen yhteistyöjärjestelmään ja kansainväliseen oikeuteen. Se on se pienen maan varsinainen turva silloin, kun globaalijärjestelmästä puhutaan. Suurvallathan tähän monenkeskiseen yhteistyöhön suhtautuvat usein välineellisemmin, eivät niin periaatteellisesti kuin pienet maat, eli he ovat aina mukana sen mukaisesti, kuinka se palvelee suoraan heidän omia intressejään tai ei. Nyt se liittyy tähän Yhdysvaltojen kysymykseen. Trumpin kaudella – jo aikaisemminkin kyllä, ei tämä Trumpin kauteen liity – Yhdysvallat on vetäytynyt monenkeskistä järjestelmästä, useistakin instituutioista, ja Trumpin kaudella se vain kiihtyi, ja nyt on tietysti suuri toive, ja sitä olisin kysymässä asiantuntijoilta, että kun Bidenin administraation ensimmäiset askeleet viittaavat siihen, että he ovat avoimia ja valmiita yhteistyöhön myöskin monenkeskisen järjestelmän kanssa, johon liittyy ennen kaikkea tämä ilmastososopimukseen mukaantulo, toisaalta myöskin WHO:hon mukaantulo, niin arvioitko, että Yhdysvallat tulee sitoutumaan vahvemmin myöskin sitten jatkossa WTO:hon, sen riitojenratkaisumekanismiin? Unesco tietysti siellä roikkuu takana ja ennen kaikkea tietysti tämä kansainvälinen rikostuomioistuin, jossa me tietysti arvioimme yhteistä arvoperustaa. Ovatko amerikkalaiset myöskin valmiita tulemaan mukaan järjestelmään, jossa sitoudutaan näihin kansainvälisen rikostuomioistuimen lähtökohtiin?

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja otetaan tähän vielä kaksi kysymystä ja sen jälkeen vastauksia siihen väliin, ja vielä tässä tulevat edustaja Kanerva ja edustaja Orpo. – Kanerva, ole hyvä.

Ulkoasiainvaliokunnan varajäsen, kansanedustaja Ilkka Kanerva:

Herra puheenjohtaja! Ensinnäkin alustajille hatunnosto siitä, että ajatuksia herättävät avaukset tähän selontekokeskusteluun tulivat kuulluiksi, hyvä näin.

Minä sen verran problematisoin lähinnä UPI:n johtajan Aaltolan puheenvuoroa, että kysyisin käsitystänne siltä osin, että jotenkin olen näkevinäni kansainvälisen politiikan keskeistenkin toimijoiden ja meidän vähäisempienkin osalta ikään kuin ainakin kahden kategorian perusteita edetä. Toinen on arvopohjainen ulkopolitiikka, ja sitten toinen, jolla ei välttämättä ole mutta tarvittaessa on kytkös tähän arvopohjaiseen ajatteluun ja toimintamalliin, on tietysti ikään kuin yhteisten etujen löytämisen taktiikka, jolla on

saatavissa myöskin konkreettisia edistysaskeleita aikaan. Nyt minä kysyisin, minkälaisen mixin näkisitte olevan tässä geostrategisessa tilanteessa järkevää täällä pohjoisen alueella ottaen pohjoisen ulottuvuuden näkökannat huomioon tai siihen sisältyvät ulottuvuudet huomioon ja sitten Suomen aktiivisen roolin olla vaikuttamassa siihen, lähdetäänkö arvopohjainen kylki edellä vai olisiko viisaampi etsiä näkökantoja, joissa eri kulmakuntien, eri koulukuntien kesken etsitään yhteisiä intressejä, joissa arvopohjaisuus jää ikään kuin toissijaiseksi. Tämä on semmoinen vähän ikuisestikin pohdittava asia, muuten kuulisin, miten te sijoitatte tämän ajattelun tähän kansainväliseen tilanteeseen sinänsä.

Ja sitten kysyisin ihan lyhyesti vielä Yhdysvaltain ulkopolitiikan odotusarvoista. En pyydä vertailua Trumpin kauteen, sen luulen olevan vähemmän vaativa asia. Mutta miten nykyisen uuden presidentin ulkopoliittinen ajattelu eroaa Obaman ulkopoliittisesta ajattelusta? Elämmekö Obaman kolmatta hallintokautta Yhdysvaltain ulkopoliitikassa?

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja seuraavaksi edustaja Orpo, ole hyvä.

Ulkoasiainvaliokunnan jäsen, kansanedustaja Petteri Orpo:

Arvoisa puheenjohtaja! Ensimmäinen kysymys Venäjä-suhteista ja oikeastaan Suomi versus kahdenvälinen ja EU–Venäjä-suhde, eli miten te näette... Meillä on uusi komissio, uusi Euroopan parlamentti, ja kovasti on painotettu EU:n yhteistä Venäjä-politiikkaa, mutta on ihan selvää, että Suomella ollut perinteisesti kahdenvälisiä suhteita Venäjään, ja pidän niitä itsekkin edelleen tärkeinä. Mutta miten te näette tämän kehityksen? Onko toivoa, että EU pystyy järkevään, yhtenäiseen, voimakkaaseen EU-politiikkaan, ja kuinka vahvana, kuinka tärkeänä näette kahdenvälisen suhteiden ylläpidon? Tästä jos saisi vähän pohdintaa.

Sitten toinen kysymys tai oikeastaan huomio liittyy tähän ilmastonmuutoskysymykseen. Se on vähän lukkarinrakkautta. Viime kaudella Suomen vedolla muodostettu valtiovarainministeriön ilmastokoalitio, joka on konkreettinen saavutus, jonka Suomi sai aikaan, joka on YK:n ilmastokokousta myöten huomioitu – en sitä tässä havainnut. Onko se vielä agendalla? Mielestäni se on tämän yleisen ilmastopohdinnan lisäksi todella konkreettinen toimi, jossa olisi ratkaisun avaimia, ja mielestäni Suomen politiikan myöskin kannattaisi pitää sitä voimakkaasti esillä ja edistää sitä. Kysehän on viime kädessä hiilen hinnoittelusta ja tehokkaista keinoista päästöjä leikata ilman talouden vaurioita.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia! – Sitten tässä vaiheessa vastauksia. – Ensimmäisenä Ulkopoliittisen instituutin johtaja Aaltola, olkaa hyvä.

Johtaja Mika Aaltola, Ulkopoliittinen instituutti:

Kiitoksia! – Erittäin hyviä, stimuloivia kysymyksiä. Ja tuohon Tuomiojan kysymykseen siitä, miten Kiina ja EU tähän nivoutuvat: tietysti siinä keskeistä Suomen kannalta aina on ollut EU:n yhtenäisyys ja sen yhtenäinen politiikka ja sen mahdollisuudet siihen, ja itse näkisin näin, että EU pyrkii löytämään yhteisiä linjoja mutta usein niissä epäonnistuu. Se on enemmän muiden toiminnan kohde kuin toimija itse, ja tämä ongelma saattaa tulevaisuudessa jopa lisääntyä johtuen siitä, että autoritääriinen kehitys eräissä EU:n jäsenmaissa on edennyt aika syvälle ja ne yhteiset intressit tai arvot, joita EU-maat jakavat, eivät välttämättä ole kovin syvällä pohjalla. Ne ovat ohuita ja ohimeneviä ja turvautuvat usein sitten politiikkavälineisiin, jotka eivät välttämättä kanna kauhean pitkälle. Esimerkiksi sanktioitten käyttö on asia, jota pitäisi strategisesti pohtia hyvinkin syvällisesti ilman, että impulsiivisesti niitten kanssa toimitaan. Eli vähän olen inhorealistinen sen EU:n toimijuuden kehittymisen suhteen. Toivoisin totta kai, että se kehittyy, koska se tässä suomalaisessa kudelmassa on ollut hyvin tärkeä ja siihen EU:n yhtenäisyyteen on paljon satsattu.

Kiinan suhteen selonteossa, luulen, on aika yleinen tällainen lähestymistapa, joka on monitahoinen, eli Kiina nähdään sekä potentiaalisena kilpailijana että sitten kumppanina riippuen vähän Kiinan intressikeskeisyyden painotuksesta eri teemoissa, eli esimerkiksi ilmastopolitiikassa Kiina voidaan nähdä rakentavana monenkeskeisyyden rakentajana, mutta sitten siihen saatetaan esimerkiksi kyberturvallisuuden eri osalohkoilla suhtautua hyvinkin epäilevästi. Tässä tämä 5G on tietenkin tällainen hyvin keskeinen vedenjakaja. Mutta tuo puolen valitsemisen viivyttäminen tuntuu selonteossa olevan kuitenkin läsnä, eli sitä välttämättömyyttä valita puolia voidaan viivyttää. Mutta tietysti etukenoisuus tässä suhteessa ei välttämättä ole hyvä, ja siinä tämä arvokeskeisyys saattaa itse asiassa paradoksaalisesti nopeasti ajaa puolen valitsemiseen. Asioista tulee arvokysymyksiä, ja sitten EU:n ja Kiinan välissä suhteessa niistä saattaa tulla arvovaltakamppailuja, ja se ei ole se toivottava asioitten suunta. Eli tietenkin nämä uudet toimintasektorit niin kuin kyber, hybridi on hyvin tärkeitä huomata erityisesti pienemmässä demokratiassa, joka saattaa itsekkin joutua epävakauttamisen kohteeksi intressipohjaisten suurvaltapäätöksien kautta.

Savolan kysymys on kanssa hyvin ajankohtainen: miten Yhdysvallat tulee jatkossa suhtautumaan strategisiin suhteisiin Eurooppaan, transatlanttisiin suhteisiin versus sitten Yhdysvaltojen selkeä painottuminen Kiinaan, josta nähtävästi Yhdysvalloissa vallitsee aika iso kansallinen konsensus. Näkisin, että Bidenin kaudella Yhdysvallat palaa tähän perinteisempään suhtautumistapaan, jos Trump pyrki kuitenkin vähän tällaiseen suurvaltakeskeiseen maailmaan, jossa asioita hallitaan suurvaltakeskeisesti, suurvaltojen sopimuksilla. Hänhän myös Kiinan-matkallaan tätä tavoitteli, pettyi siinä, ja sitten Venäjä-politiikka joutui aikamooiseen halvaantuneeseen tilaan, limbotilaan. Yhdysvallat tulee palaamaan siis Yhdysvalloille tavattoman ekonomiseen lähestymistapaan eli liittoutumiseen ja kumppanuuksien hakemiseen pienten ja keskisuurten valtioiden kanssa. Yhdysvallat kykenee silloin niitä hallitsemaan. Se suhde on epäsymmetrinen, turvallisuusvajeita pienillä ja keskisuurilla valtioilla selkeästi on, ja tämä tarjoaa Yhdysvalloille motivoituneita kumppaneita ja liittolaisia, ja luulen, että

tämä perinteinen linja tulee palaamaan ja painotus tulee palaamaan. Yhdysvaltojen lähestymistapa tulee olemaan systemaattisempi. Trumpilla oli tapana vähän unohdella asioita, ja häntä usein sivuutettiin päätöksenteossa, erityisesti näissä aroissa kysymyksissä hallinto toimi tavalla, joka miedoksi Trumpia. Trumpin ponteva mutta epäjäsentynyt ulkopoliittikka vaihtuu vähän systemaattiseen, mutta hyvin tiukkaan linjaan.

Tämä toimii Kanervan kysymykseen kanssa vastauksena, eli Yhdysvallat on siirtynyt uuden presidentin aikakauteen uudessa kontekstissa. Obaman aika oli vielä vähän toiveikkaampaa. Esimerkiksi Kiinan suhteen Yhdysvalloissa oli vielä tämä 90-luvun Kiinan nousuteoria, eli se voi olla rauhanomainen, se voi vakauttaa kansainvälistä järjestelmää ja tukea sitä, mutta siitä on Yhdysvalloissa aika paljon luovuttu, eli näkisin, että Biden tulee olemaan tiukempi, mutta systemaattinen lähestymistavassaan, mikä myös Eurooppa-politiikassa saattaa olla tehokkaampaa kuin Trumpin aika, eli ei Euroopassa välttämättä voida huokaista helpotuksesta vaan Bidenin administraatio, hallinto, tulee olemaan aika tiukka erilaisine vaatimuksineen, ja niitä ajetaan tehokkaammin.

Tuosta arvopohjaisuudesta tuossa mainitsinkin, että siinä on se vaara, että se menee arvovaltakamppailuksi niin kuin viime viikonloppuna vähän näimme, eli Kiinassa ja Venäjällä ei välttämättä kuunnella näitä läntisiä arvopohjaisia ajatuksia. Niihin suhtaudutaan arrogantisti ja jopa paheksuen, jos ei halveksuen, ja silloin ehkä tämä tällainen pragmaattinen asioitten ajaminen, aktiivinen vakauttaminen saattaa olla ihan järkevää. Pienin askelin asioita voidaan tehdä ja päästä asioissa hiljalleen eteenpäin. Tämä saattaa olla ihan toimiva vaihtoehto. Kun tuossa puhuin selonteossa olevasta arvopohjaisuudesta, mielestäni se on suhteellisen tasapainotettu siellä, mutta tietenkin tämän Suomen oman toimijuuden ymmärtäminen ytimessä on myös ihan mielekästä, oli se sitten arvopohjaista toimivuutta tai laajempaa pragmaattista, realistista, intressikeskeistä toimijuutta.

Kahdenvälinen suhde Venäjään versus EU:n suhde on mielenkiintoinen. EU ei ole vielä niitten toiveitten mukainen kuin me haluaisimme sen olevan, ja tätä kautta se kahdenvälisyys tulee korostumaan ehkä entistä enemmän. Niiden toimivien suhteiden Venäjään täytyy olla osa sitä työkalupakkia ja tavallaan suomalaista strategista visiota asioitten suhteen, jotta pysymme kärryillä siitä, mitä Venäjällä tapahtuu. Koska Venäjän sisäinen kehitys vaikuttaa helposti sen ulkosuhteisiin, niin meidän täytyy tietää, mitä Venäjällä asioista ajatellaan. Eli tässä suhteessa tai ylipäätään en ole valtavan toiveikas tässä maailmanajassa. Alaspäin kääntyvät prosessit, kiertävät prosessit ovat todennäköisempiä kuin palauttavat ja progressiiviset prosessit.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja sitten seuraavaksi vanhempi tutkija Pesu, olkaa hyvä.

Vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti:

Herra puheenjohtaja! Kiitos valiokunnan jäsenille hyvistä kysymyksistä. Aloitan kommentoimalla hieman tuota EU ja Kiina -kysymystä. EU:han on hyvin näkyvästi esillä selonteossa, ja hyvä näin. Selonteko toteaa näin – vapaasta muistista – että EU on Suomen ulkopoliittikan tärkein viitekehys, ja näin myös minä sen näen. Jos pitää artikuloida EU:n merkitystä turvallisuus- ja puolustuspoliittisena toimijana Suomelle, niin yhtäältä ennen kaikkea EU on solidaarisuusyhteisö, ja toisaalta näiden EU:n uusien puolustusaloitteiden kautta voidaan myös tukea eurooppalaisen ja ehkä myös Suomen sotilaallisen suorituskyvyn luomista. Jos turvallisuus- ja puolustuspoliittisesti ajattelee, nämä ovat ne EU:n keskeiset merkitykset.

Selonteossahan on Kiina-viittauksia moninkertainen määrä verrattuna edelliseen selontekoon, ja se tietysti kuvastaa sitä, miten Kiina on tullut vahvemmin Suomen ja laajemmin läntisen turvallisuuspolitiikan agendalle. Jos taas peilaa lähialueiden turvallisuuden kautta, niin siinä Kiina ei turvallisuus- ja puolustuspoliittisesti ole ainakaan vielä ja tuskin lähitulevaisuudessakaan niin merkittävä toimija. Tokihan Kiinan kansallisen turvallisuuden kysymyksessä, niin kuin johtaja Aaltola tuossa viittasi laajemminkin, Suomessa meillä ehkä vielä jonkinlainen Kiina-politiikan sapluuna hakee muotoaan, ja kansallinen keskustelu aiheesta olisi kyllä tärkeätä.

Edustaja Savola kyseli Yhdysvallat-suhteista. Tässä Trumpin kauden yksi paradoksi oli se, että Suomen ja Yhdysvaltain puolustuskumppanuus ja muutenkin suhteet vielä tiivistyivät, vaikka yleisesti transatlanttinen suhde oli aika ongelmallinen. Tässä Aaltola jo puhui tämmöisestä ekonomisuudesta. Nimenomaan Yhdysvalloilla on ollut kasvava käytännönläheisyys, mitä tulee Euroopan turvallisuuteen ja puolustukseen, ja tässä heidänkin silmissään Suomen rooli on noussut, vaikka Naton jäseniä emme ole. Näen, että tämä trendi jatkuu ja siinä varmasti Suomelle olisi kasvavasti mahdollisuuksia, mitä voitaisiin käyttää. Se kuvastaa vain sitä, että Euroopassakin Euroopan turvallisuus- ja puolustuspoliittinen kenttä fragmentoituu ja tulee pienempiä ryppäitä tai klustereita, just niin kuin Pohjoismaat. Näiden kanssa Yhdysvallat on varmasti halukas tulevaisuudessakin toimimaan niin kahdenvälisesti kuin myös hiukan isommalla porukalla.

Mitä tulee sitten Yhdysvallat–Venäjä-suhteisiin, niin nythän Bidenin hallinto on ensimmäinen hallinto varmaan sitten, pitääkö mennä Reaganin hallintoon, Reaganin ensimmäiselle kaudelle asti, kun ei ole haettu mitään reseptiä tai positiivista starttia Venäjä-suhteille, ja kylmältäähän asiat näyttävät. Venäjä ei nyt suoranaisesti itsekään ole kauheasti ainakaan vielä tehnyt tämän asian tolan muuttamiseksi. Tämän uuden Start-sopimuksen jatkaminen, mihin viittasin, oli tietysti hyvä enne, koska se positiivinen skenaario Yhdysvallat–Venäjä-suhteissa on se, että nämä suurvallat kykenisivät jossain määrin eristämään hyvin jännitteisten suhteiden keskellä semmoisia tiettyjä lokeroita tai osastoja, missä ne pystyisivät sopimaan esimerkiksi asevalvontaan liittyvistä kysymyksistä, koska kyllähän tämä Start sitten umpeutuu viiden vuoden päästä, ja nyt pitäisi jo tehdä töitä sen eteen, mikä on se tuleva asevalvonta-agenda. Tässähän Suomen viime vuoden linja on ollut, että on tarjottu näitä hyviä palveluksia. Minun mielestäni näitä mahdollisuuksia kannattaa edelleen haistella. Ei Suomella sellaista

neutraalin välittäjän roolia Yhdysvallat–Venäjä-suhteessa nyt varsinaisesti ole halua eikä mahdollisuutta ottaa, mutta tokihan tällaisten asioiden edistämisessä, jotka lisäävät kansainvälistä turvallisuutta, kannattaa vaikuttamisen paikkoja hakea.

Tästä Yhdysvaltain asenteesta monenkeskisyyteen: Jos ajattelee, mikä oli Trumpin kauden negatiivinen puoli, niin se oli nimenomaan se, että Yhdysvallat vähän niin kuin lapioi pohjaa pois siltä järjestykseltä, mitä he ovat itse olleet rakentamassa, ja se on ollut Suomelle ja muille pienille demokratioille varsin suotuisa järjestelmä. Obama sanoi niin, että monenkeskisyys vähän niin kuin säätelee ja reguloi hybristä, ja kuitenkin se, että Yhdysvallat pitää itsekuria, on nähdäkseni Suomen etu. Ja jos Yhdysvalloilla on kärsivällisyyttä toimia monenkeskisen järjestelmän kautta, niin se on toki hyvä, koska se vahvistaa merkittävästi sen järjestelmän uskottavuutta ja toimivuutta.

Ja vielä Suomi–Venäjä-suhteista: Jos ajatellaan pitkää trendiä, niin koko meidän EU-jäsenyytemme ajan Suomen Venäjä-politiikka, nyt viime vuosina kasvavasti, on sillä tavalla ankkuroitunut siihen yleiseen EU:n Venäjä-linjaan, mitä se nyt sitten ikinä onkaan. Tavallaan Suomen kahdenväliset suhteet jossain määrin ehdollistuvat, ja tehdään sen laajemman EU–Venäjä- ja länsi–Venäjä-suhteiden viitekehyksessä, eli toisin sanoen Suomi säätelee jonkin verran myös Suomen kahdenvälisiä kantoja ja Suomi hoitaa Venäjä-suhteitaan EU:n jäsenenä. Kyllä vuoden 14 jälkeenkin on jo nähty, että EU-maat, Suomi ja muut mukaan lukien, hoitavat kahdenvälisesti näitä suhteita, eikä se välttämättä ole EU-linjasta pois.

Nyt sitten EU-tasolla olisi tärkeitä löytää ne jotkut yksittäiset kysymykset, mistä ensin jäsenmaat ovat samaa mieltä, ja sitten miettiä, onko joitain mahdollisia yksittäisiä alueita, missä Venäjän kanssa voisi tulla toimeen. Ja sitten tietysti on yhtä tärkeitä löytää ne, mistä ei jousteta, missä menevät ne punaiset linjat ja miten estetään myös sitä haitallista vaikuttamista, jota kuitenkin tapahtuu. Se on monimutkainen kokonaisuus, mutta sinänsä olen johtajan kanssa samaa mieltä, että kyllä kahdenvälisille suhteille tilaa on, mutta niitä ei tehdä tyhjiössä. – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia, vanhempi tutkija Pesu! – Ja sitten vielä vanhempi tutkija Hakala, ole hyvä.

Vanhempi tutkija Emma Hakala, Ulkopoliittinen instituutti:

Kiitoksia! – Voisin ehkä kommentoida kanssa tuota intressipohjaista tai arvoperustaista ulkopoliittikkaa lyhyesti vain sen verran, että ilmastonmuutos tietysti on tosi hyvä esimerkki sellaisesta asiasta, missä ne vähän niin kuin yhdistyvät, eli ainakin Suomen näkökulmasta on ehdottomasti maan omien intressien mukaista edistää tuollaista arvopohjaisuutta. Tavallaan voidaan ehkä sanoa, että tuntuu myös, että tämä on vähän sellainen globaali näkökulma tai globaalisti jaettu näkemys, joka on pätenyt nyt tässä sitoutumisessa vaikka Pariisin sopimukseen, silloinkin kun Yhdysvallat siitä lipesi pois. Tuntuu, että tässä yksittäisessä asiassa ainakin jonkunlainen konsensus on olemassa. Toki sitten kun tullaan sellaisiin tarkempiin kysymyksiin siitä, mitä pitäisi tehdä ja pitäisi

mahdollisesti vaikka luopua jostain asiasta, niin silloin päätökset ovat toki aina paljon hankalampia.

Ja tämä itse asiassa liittyy suoraan edustaja Orpon kysymykseen tästä hiiliverosta. Sinänsä on erittäin hyvä huomio, että totta kai paras tapa torjua niitä ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutuksia on torjua ilmastonmuutosta tai hillitä sitä hallitusti ja jotenkin yhteistyössä, mitä tämä hiilivero totta kai edustaisi. Mutta sitä on kyllä globaalisti edelleen pidetty aika vaikeana tavoitteena, että saataisiin jonkinlainen maailmanlaajuinen hiilivero aikaan. Se, että mikään yksittäinen maa tai alue lähtee sitä edistämään, on aina ihan oma kysymyksensä, eli siinä on vielä aika pitkä tie kuljettavana. Siihen liittyy toki myös se kysymys, että aika moni valtio edelleen tukee fossiilienergiaa, fossiilienergian tuotantoa aika voimakkaasti, eli tämä kytkeytyy myös siihen kysymykseen, että näistä tuista tulisi luopua jollain aikataululla.

Luulen, että se oli kaikki minulta.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia! – Sitten me jatkamme kysymysvuoroilla. Täällä on nytten vielä useampi kansanedustaja, jolla on kysymys. Täällä ovat listalla seuraavat edustajat: edustaja Ovaska, edustaja Hopsu, edustaja Biaudet, edustaja Hyrkkö, edustaja Packalén ja edustaja Koskinen. Oliko muiden käsiä noussut ylös? – Ei ollut.

Mutta ennen kuin edustajat esittävät kysymyksiä, niin tässä vaiheessa otamme tähän väliin vaikka kaksi yleisöstä tullutta kysymystä, jotka asiantuntijat kirjaavat ylös ja joihin sitten vastaavat, kuten aikaisemminkin, edustajien kysymysten jälkeen, kun ollaan iso nippu niitä kysymyksiä kirjattu ylös. Tehdään silleen, että valiokuntaneuvos, olkaa hyvä ja esittäkää kysymyksiä.

Valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa, ulkoasiainvaliokunta:

Kiitos, puheenjohtaja! – Nämä kysymykset luetaan siinä järjestyksessä kuin nämä ovat tulleet ulkoasiainvaliokunnan sähköpostiin.

Ensimmäinen kysymys: ”Miten arvioisitte, että ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon sisältö muuttuisi, jos lähtökohdaksi otettaisiin inhimillinen turvallisuus (human security), niin että esimerkiksi myös STM sekä ympäristöministeriö olisivat mukana sen laadinnassa?”

Toinen kysymys: ”Selonteossa todetaan, että ihmisoikeusperustaisuus tarkoittaa ihmisoikeusvaikutusten arviointia kaikessa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa. Ihmisoikeusvaikutusten arviointi ei kuitenkaan yksin tee politiikasta ihmisoikeusperustaista. Selonteosta ei käy ilmi, millä tavoin ihmisoikeusvaikutusten arviointeja tehdään ja miten arviointi vaikuttaa päätöksentekoon. Eli mitä ihmisoikeusvaikutusten arvioinnista käytännössä seuraa, ja millainen painoarvo sillä on päätöksiä tehtäessä? Ja edelleen: jotta sitä voidaan tehdä, millä tavoin taataan riittävät

asiantuntijaresurssit, että kaikilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueilla on riittävä ihmisoikeusosaaminen ihmisoikeusperustaisen ulkopoliittikan toteuttamiseksi?”

Tässä kaksi ensimmäistä kysymystä yleisöstä.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia, valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa näistä kysymyksistä, jotka luit sähköpostista. Nyt tehdään siten, että edustajat esittävät vielä kysymyksiä, kirjatkaa niitä ylös. – Ensimmäisenä on edustaja Ovaska, olkaa hyvä.

Ulkoasiainvaliokunnan varajäsen, kansanedustaja Jouni Ovaska:

Kiitos, puheenjohtaja! – Puhutaan yleensä vakaudesta ja jatkuvuudesta, niin ehkä haluaisin kuulla hiukan lisää siitä, mitä tämä jatkuvuus ulko- ja turvallisuuspolitiikassa sitten tarkoittaa erityisesti tällaisena aikana, jolloin tässä meidän toimintaympäristössä tapahtuu entistä suurempia ja entistä nopeampia muutoksia.

Ja ehkä myös sitä vielä kysyisin, kun Aaltola avauksessaan puhui, että pitäisi korostaa asioita, joihin Suomi kykenisi välittömästi vaikuttamaan. Mitä tällaisia asioita olisi?

Entä se, kuinka nopeasti tällainen selonteko vanhenee?

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja seuraavaksi edustaja Hopsu, olkaa hyvä.

Ulkoasiainvaliokunnan jäsen, kansanedustaja Inka Hopsu:

Kiitos, puheenjohtaja! – Kiitos esityksistä. Myös minä oikeastaan ajattelin nostaa tuon entistä painavamman ihmisoikeusperustaisuuden, mutta koska siitä tuli jo hyvä kysymys, niin tarkennan sitä vain sen verran, että miten näette, että se vaikuttaa meidän monenkeskiseen yhteistyöhön ja ehkä tähän suurvaltayhteistyöhön myös.

Sitten toinen kysymys on ehkä nyt eniten sitten Emma Hakalalle koskien luonnon monimuotoisuuden katoa ja sitä, jääkö se tässä selonteossa liian pienelle painoarvolle tai hukkuuko se tähän ilmastokeskusteluun. Niillä toki on vahva linkki, mutta näen sen myös tärkeänä sisältönä.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja seuraava kysymys, edustaja Biaudet, olkaa hyvä.

Ulkoasiainvaliokunnan jäsen, kansanedustaja Eva Biaudet:

Kiitos, puheenjohtaja! – Minunkin kysymykseni liittyy tähän ihmisoikeusperustaisuuteen, ja yritän kehittää tätä edelleen, vähän fokusoida, ettei tule ihan päällekkäisiä.

Tässähän on kuitenkin markkeerattu selvä muutos ja vahvennus siihen ihmisoikeusperustaisuuteen, sitä on korostettu. Kysyisin: Minun mielestäni tuli hyvin myös esille, että toisaalta sitten tilanne maailmassa on tavallaan vaikeampi tai

haasteellisempi sekä siinä, miten maat sitoutuvat instituutioihin, että sitten myöskin ihan kahdenvälisissä suhteissa ja siinä, miten se käytännössä on mahdollista. Meillä on hyviä esimerkkejä just varmaan ihan lähellä naapuri, Venäjä, ja se, mitä siellä on tapahtunut, miten EU:n käynti siellä onnistui tai ei onnistunut ja niin edelleen, jossa me kuvitellaan, että me voidaan kahdenvälisesti tai EU:n kautta vaikuttaa, ja sitten ovat nämä instituutiot, joista sitten kuitenkin jotkut maat, esimerkiksi nyt Venäjä mutta myös varmaan tosi paljon muita maita on kysymyksessä, ovat vetäytyneet. Jos ajattelee ihan naisten oikeuksia tai ihmisoikeuspuolustajia tai vähemmistöjen oikeuksia, niin kun me markkeerataan näin vahvasti, niin mikä voisi olla kuitenkin se fokus, millä tavalla me käytännössä vahvistetaan meidän tehokkuutta tällä alalla? Onko se instituutiot, ja mitkä ne voisivat olla? Tämä on vähän sama kuin edellinen kysymys. – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia! – Ja seuraavaksi edustaja Hyrkkö, olkaa hyvä.

Ulkoasiainvaliokunnan jäsen, kansanedustaja Saara Hyrkkö:

Kiitos, puheenjohtaja! – Monia sellaisia aiheita, joita itse olisin myös nostanut esiin, on näissä yleisöltä tulleissa kysymyksissä noussut ja edellisillä puhujilla. Olin kysynyt myöskin tästä ilmastomuutoksen ohella toisesta meitä uhkaavasta globaalista ympäristökriisistä, luontokadosta, ja siitä, koetteko, että se näkyy kansainvälisen politiikan keskustelussa jollain lailla. Ilmastomuutos on siihen keskusteluun onneksi tullut keskeiseksi osaksi, mutta ehkä kannan myös huolta siitä, että ei ymmärretä vielä myöskin luontokadon, tavallaan, turvallisuuspoliittisia vaikutuksia yhtä lailla.

Sitten toinen kysymys on tämmöinen ehkä filosofisempi: Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa minusta usein jotenkin lähestytään sellaisesta ehkä uhkien näkökulmasta, mutta mitkä olisivat sellaisia etenkin mahdollisuuksia tai, voisiko sanoa, toivonkipinöitä, jotka keskeisinä nostaisitte esiin tämän selonteon tarkastelukontekstissa? – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja sitten meillä on vielä edustaja Packalén, olkaa hyvä.

Ulkoasiainvaliokunnan jäsen, kansanedustaja Tom Packalén:

Joo, kiitos, puheenjohtaja! – Olin oikeastaan halunnut Aaltolalta kysyä, miten te näette Suomen roolin osana EU:ta. Pystytäänkö me ajamaan paremmin Suomen asiaa osana EU:ta, vai pitäisikö pyrkiä itse enemmän omalta osaltamme katsomaan Suomen näkökulmasta asioita? Miten te näette tämän, että Euroopassa ja EU:ssa erilaisissa instituutioissa voimakkaasti vaikuttaa Puolan ja Baltian maiden hyvinkin kriittinen suhde Venäjään? Se on hyvin jopa aggressiivista näissä kokouksissa, heidän tapansa käyttäytyä on, että kun yhtään sanoo jotain rakentavaa, niin se helposti kyllä vedetään kölin ali sitten näiden maiden toimesta. Miten te näette tämän: onko Suomen roolissa parempi löytää näitä pienempiä yhteisiä tekijöitä vai olla tämmöisessä aggressiivisemmassa rintamassa, eli sillanrakentajan vai riidanhaastajan roolissa? Eli

mikä on Suomen etu teidän mielestänne? Tällä en tietenkään tarkoita mitään nöyristelyä, mihin jotkut ovat tottuneet, ja se ikäpolvi, joka on joskus ehkä nöyristellyt, kokee sen nöyristelynä, jos yhtään yritetään olla rakentava, mutta sitä en todellakaan tällä hakenut.

Sitten toinen: Olisin oikeastaan Pesulta halunnut kysyä, kun mainitsitte tästä Itämeren tilanteen kiristymisestä vuoden 2014 jälkeen, mikä varmasti tapahtui. Miten te näkisitte: kumman toimesta tämä Itämeren kiristyminen tapahtui, siis Naton aktivoitumisen vai Venäjän aktivoitumisen johdosta Itämeren alueella? Itse en sitä Venäjän aktivoitumista ymmärrä, tämä vain helposti näyttäytyy siltä, että tässä on aiheutunut tällainen kierre Itämeren alueella, enkä sano, että se on väärin, että Nato on tuonut sinne joukkoja lisää. Ymmärrettävä syy on, että siellä on balteilla ja Puolalla huoli omasta turvallisuudestaan. Mutta aloittiko Venäjä sen Itämeren alueen lisääntyneen militarisoinnin vai länsimaat? – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja sitten edustaja Koskinen, olkaa hyvä.

Ulkoasiainvaliokunnan jäsen, kansanedustaja Johannes Koskinen:

Kiitos! – Tuosta parlamenttien ja hallitusvallan suhteesta ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, lähinnä Yhdysvaltojen ja EU:n vertailua, kysyisin.

Yhdysvalloissahan senaatin iso osuus ulkopolitiikassa johtuu osaltaan perustuslaista, ja se on ikään kuin muuttamaton. Se, minkälaiset toimivallan jaot on aikoinaan omaksuttu, sitten hyvin ikään kuin sporadisesti vaikuttaa siihen, mihin asioihin presidentinhallinto voi ottaa linjaa ja missä sitten tulee senaatille ja joissakin asioissa myös kongressille määrärahapuolelle iso vaikutusmahdollisuus.

No nyt Euroopan unionissa Euroopan parlamentillahan on vähän taas toisesta suunnasta taipumusta ottaa nopeasti kantaa. Toisin kuin useimmissa jäsenvaltioiden parlamenteissa, siellä harrastetaan tällaisista kannanotto-, julkilausumadiplomatiaa, ja ikään kuin nopeasti puututaan siihen, mitä komissio on tekemässä. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan osaltahan se saattaa johtaa siihen, että siellä vaaditaan just tällaisia mielenosoituksellisia näyttäviä toimia ja nopeita toimia, jotka eivät välttämättä ole sitten tällaisen pitkän aikavälin ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämisen taikka interdependency-ajattelun mukaisiakaan esimerkiksi. Näettekö tässä tällaista ristiriitaa, että tavallaan Euroopan osalta lähdetäisiin matkimaan Yhdysvaltoja, että Euroopan parlamentti hakisi itselleen sellaista rajoitettavaa roolia Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta, vaikka sillä sitä ei suoraan statuuttien mukaan olisi? – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia! – Tässä nyt tulivat kansanedustajien kysymykset. Meillä on mahdollisesti vielä aikaa käydä tämän jälkeen yksi kierros, jossa me otamme lisää yleiskysymyksiä, mutta

se edellyttää sitä, että asiantuntijat vastaisivat nytten tiiviisti. – Joten, olkaa hyvä. Ensimmäisenä Ulkopoliittisen instituutin johtaja Aaltola. Te voitte aloittaa, olkaa hyvä.

Johtaja Mika Aaltola, Ulkopoliittinen instituutti:

Kiitos, puheenjohtaja! – Ensimmäinen yleisökysymys liittyi inhimilliseen turvallisuuteen. Luulen, että sitä on tuossa selontekotekstissä aika paljonkin otettu huomioon, mutta tietenkin noita trendejä voi vähän kuvata. Eli tämän pandemian myötähan selkeästi ehkä semmoinen turvallisuus- ja puolustuspainotus unionissa on vähän muuttunut, ja on tullut ehkä inhimillisempi, terveyttä ja hyvinvointia korostavampi linja tästä, mitä kutsutaan strategiseksi autonomiaksi. Myös huoltovarmuus on ollut aika tärkeässä roolissa siinä. Eli tämä resilienssipuoli ehkä on korostunut nimenomaan terveys- ja hyvinvointiteemoissa, ja voin kuvitella, että se myös jättää jäljen. Eli nämä teemat ja painotukset tulevat myös tulevaisuudessa olemaan esillä, ainakin muutaman vuoden ajan.

Ihmisoikeuksista ja ihmisoikeusvastuullisuudesta oli toinen yleisökysymys. Tuossa selonteossa korostuu siis tämmöinen sisään sulkeva, kaiken kattava yleismaailmallinen arvopohja, ja se on se, mitä Suomi tukee. Suomi pyrkii sitten paikkaamaan omalla kyvyllään navigoida instituutioitten sisällä tätä vajetta, joka on viime aikoina syntynyt – mihin liittyy ehkä intressikeskeisyys ja suurvaltakeskeisyys mutta sitten myös järjestelmän ulkopuolelta tulevat dynamiikat, kuten vallan siirtyminen enemmän markkinoille, ylikansallisille, esimerkiksi sosiaalisen median alustoille, mutta myös sitten informaatioteknologian, globaalin talouden ja ilmastomuutoksen kaltaiset isot ravistelevat rakenteelliset tekijät. Eli tämä on se, mitä Suomi nyt tässä selonteossa selkeästi painottaa. Se on siellä sipulin keskiössä, ja sitten se antaa kontekstin näille sipulin sisimmille ja uloimmille kuorille, jotka tavallaan verrattuna entiseen selontekoon on yhdistelty vähän uudella tavalla tässä. Pysytään kuitenkin suomalaisen pitkän linjan sisällä: rakennetaan globaalia maailmaa, jossa Suomella olisi hyvä olla ja turvallista olla.

Vakaus ja jatkuvuus, Ovaskan kysymys: Ennustettavuus on pienen turva, ja toivotaan, että selonteko ei vanhene aina päivässä vaan se olisi jotain sellaista, joka on huomionut erilaiset kehityssuunnat ja vahvistaa sitten tämän ennustettavuuden mahdollistumista. Tämä teksti itsessään tietenkin ainakin Suomessa sitoo toimijuutta tiettyyn suuntaan ja resurssien mobilisaatiota tiettyjen suuntaan, ainakin jonkun aikaa.

Ihmisoikeusperusteisuudesta oli tässä monta kysymystä. Yksi semmoinen ehkä lisähuomio tuohon on, että tämä arvokeskeisyys korostaa tietynlaista yhteisöllisyyttä. Se korostaa siis sitä pohjaa, mikä luotiin ehkä 90-luvulla ja aikaisemminkin – päästiin sopimuksiin tietyistä asioista. Nytten ehkä nämä arvot ovat pienemmän joukon kesken jaettuja, ne eivät siinä mielessä ehkä ole yleismaailmallisia, että niitä sopimuksia enää allekirjoitettaisiin samalla tavalla kuin aikaisemmin. Että tässä pitää sitten eheyttää asioita ja saada henkeä näihin sopimuksiin ja pyrkiä estämään niitten rapautumista. Mutta arvojen yhteisöllisyys tietysti tuottaa myös solidaarisuutta, esimerkiksi Kiinassa ja Venäjällä, tai nytten Myanmarissa, oppositioelementteihin, jos koetaan, että ne jakavat saman arvopohjan, ja tällä lähestymistavalla sitten on myös

valtapoliittisia seurauksia. Tuo kiinalainen lähestymistapa korostaa harmoniaa, ja itse asiassahan ihmisoikeuskielessä ja -instituutioissa tuo kiinalainen lähestymistapa on yleistynyt. Eli siinä, missä me ollaan yritetty tavallaan pitää siis sitä arvopohjaa ja eheyttää sitä, tämä mainstreamaaminen on tapahtunut ehkä siihen kiinalaiseen suuntaan esimerkiksi YK-järjestelmän piirissä. Se on ihan mielenkiintoinen kehityssuunta, joka asettaa haasteita sille arvopohjaisuudelle.

Ilmastopolitiikka: Emma varmaan osaa siihen vastata meikäläistä paremmin.

Uhkakeskeisyys: No ehkä semmoinen toivonpilkahdus on, että me ollaan opittu näitä demokraattisia regressiivisiä, taantuvia, prosesseja, varsinkin jos ne ovat ulkopuolelta ohjailtuja. Eli ollaan saatu paikatuksi joitain demokraattisia haavoittuvuuksia ja ollaan havahduttu siihen maailmaan, jossa siis on pakko pyrkiä kansallisesti ainakin tulemaan toimeen. Siinä kovasti korostetaan kieltä, joka ei rapauttaisi sitä yhteismielisyyden pohjaa, mikä vaaditaan siihen, että demokratiat pystyvät ylipäättään olemaan yhtenäistämijöitä erilaisissa tilanteissa.

Suomen rooli, EU:n intressit versus Suomen intressit: Tämä on tietysti semmoinen asia, että kannattaa aina katsoa sitten, mihinkä suuntaan EU on kehittymässä. Aikoinaan EU:hun on liitytty tietyistä syistä, ja niiden on koettu olevan Suomen intresseissä. Ja Suomi varmaan EU-politiikassaan pyrkii rakentamaan ja vaikuttamaan EU:ssa siihen suuntaan, että se olisi Suomen kannalta vakauttava asia ja instituutio. Mutta tietenkin se vaatii aina siis tarkkailua siitä, mitä EU:ssa tapahtuu, minkälaisia tendenssejä siellä on ja milloin tavallaan joku asia ei olekaan enää Suomen intressissä. Ei siinä kannata olla sinisilmäinen ja sokea sen asian suhteen, mutta tietenkin monet asiat saattavat hyvinkin olla myös Suomen intressissä.

Edustaja Koskisen kysymys oli minusta todella hyvä. Eri järjestelmissä hallituksen tai hallinnon suhde edustuksellisuuteen ja parlamentteihin on vähän erilaista, eli se, miten parlamentit saavat tämmöistä maltillistavaa roolia. Suomessahan perinteisesti on oltu sillä kannalla, että asioissa haetaan yhteismielisyyttä, ja tietenkin eduskunta on se paikka, missä sitä laajemmin sitten voi ilmaista. Ja tietenkin sitten selonteon loppulinjaukset ja kannanotot eduskunnassa ovat hyvin merkittävässä roolissa siinä, mikä tämä selonteko sitten loppujen lopuksi on, ja tässä suhteessa Suomessa on siis maltillistava rooli eduskunnalla. EU-parlamentin rooli hakee vielä vähän paikkaansa. Katsotaan sitten, miten se tulevaisuudessa tulee asettumaan, mutta pitkällä tähtäimellä luulisin, että kun instituutiot saavat historiaa ja syntyy tiettyä jatkuvuuden hallintaa ja perinteitä, niin ne lähtökohtaisesti maltillistavat politiikkaa.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja sitten jos tähän on vielä lisättävää, niin sitten Pesu ja Hakala, tiiviisti – lisätään heidät tähän vielä – ja saadaan tehtyä vielä yksi kysymyskierros. – Olkaa hyvä, ensimmäisenä Pesu.

Vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti:

Jes, tiiviisti. Kiitos! – Oli sekä yleisökysymyksiä että edustajien kysymyksiä.

Aloitan edustaja Ovaskan kysymyksellä jatkuvuudesta. Se jatkuvuuden korostaminen on osittain – ja onkin vahva osa – suomalaista ulkopoliittista puhetapaa, ja joskus niitä jatkuvuuksia ehkä nähdään siellä, missä niitä ei aina ole. Eli se tapa puhua jatkuvuudesta sitten myös peittää joitain muutoksia, mitä on tapahtunut, ja tämä puolustusyhteistyö, mistä nyt olen puhunut, on yksi, joka on muuttanut aika vahvasti Suomen linjaa. Ennakoitavuus on hyvä asia, mutta toisaalta pienen maan on oltava ketterä reagoimaan ja luova. Tämä ei välttämättä ole ristiriidassa sen ennakoitavuuden kanssa, mutta usein pienen politiikka on reaktioita isojen arvaamattomuuteen. Ja se, miten se oma ennakoitavuus yhdistetään tähän, ei aina ole ihan yksinkertaista.

Vähän laajempaan pohdintaan ihmisoikeuksien ja ulkopoliitiikan suhteesta. Tämä on hyvin mielenkiintoinen tematiikka, ja tätä me UPIssakin nyt seurataan ja toivottavasti pystytään seuraamaan ja varmasti tutkitaan, miten tämä Suomen linja tässä toteutetaan. Kun luin hallitusohjelman ensimmäistä kertaa, niin katsoin, että siinä on aika hyvin artikuloitu, mikä on hallituksen kontribuutio Suomen ulkopoliitiikkaan. Toisaalta on osittain samat havainnot kuin Mikalla, että tätä arvopohjaista ulkopoliitiikkaa ja ihmisoikeuspohjaista ulkopoliitiikkaa nyt selvästi yritetään toteuttaa maailmassa, joka ehkä ei välttämättä ole vastaanottavainen länsimaisille demokratia-arvoille. Se on haaste, ja siihen, että ihmisoikeuksia otetaan vahvasti esille, toki liittyy riskejä ja mahdollisuuksia. Niitä mahdollisuuksia on totta kai se, että voidaan ajatella, että Suomelle maailma, jossa valtiot kunnioittavat ihmisoikeuksia, on tasapainoisempi ja Suomen kaltaiselle maalle hyvä maailma, ja jos on tapoja, miten näitä positiivisia prosesseja voidaan tukea, niitä on hyvä etsiä. Toisaalta se on myös vahvojen maailma, josta voi joskus tulla näpäytyksiä takaisin, ja yksikään valtio maailmassa ei nähdäkseni ole pystynyt täysin ratkaisemaan arvot versus intressit -dilemmaa. Ja jos kovin ärhäkästi ajaa asioita ja nostaa niitä esiin ja on kovin kärkeä, niin ajaa myös itseänsä enemmän suurennuslasin alle, ja on toimijoita, jotka haluavat sitten ehkä ottaa niitä tekopyhyyksiä, joita väistämättä aina valtioiden toimintaan liittyy. Sen johdosta tärkeintä olisivat ne tulokset ja se, mitä saadaan aikaan, ja sen takia politiikan seuranta on tässä äärimmäisen tärkeää, koska sehän siinä ratkaisee. Eli lausunnoilla ja retoriikalla voi saada pisteitä kotiyleisöltä ja muiltakin yleisöiltä, mutta sitten ulkopoliitiikassa lähdetään siitä, että ne ovat ne ratkaisut ja tulokset, jotka ratkaisevat. Nimenomaan näiden tuloksien arviointi nyt on tärkeää.

Ja vielä ulkopoliitiikan mahdollisuudet: Se oli hyvä näkökulma, koska synkistely vähän ehkä kuuluukin tähän työhön. Kyllä edelleen on ne monet kerrostuvat, sekoittuvat globaalit haasteet, mitä tällä hetkellä syntyy, ja meillä on kuitenkin yhteiskunta, joka on onnistunut ja on rakennettu menestyksellä. Aina näiden meidän omien reseptien löytäminen ja mahdollisesti toteuttaminen muualla – siellä on varmaan... Siellä, missä on haasteita, on varmaan myös rajattomasti mahdollisuuksia. – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja sitten vielä...

Vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti:

Anteeksi, unohdin vastata Packalénin kysymykseen, joka oli suoraan...

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Jos Hakala vastaa siihen, katsotaan. Sinä vastasit Packalénin kysymykseen jo osin, kyllä minä ainakin kuulin vastauksen. Katsotaan nyt, tuleeko Hakalalta vastaus. Vai oliko se teille osoitettu kysymys?

Vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti:

Se oli minulle osoitettu kysymys.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

No niin, olkaa hyvä sitten.

Vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti:

Nopeasti. – Nato ja Venäjän aktivoituminen: Pitäisi tietysti pitää luento Naton laajenemisesta, mutta siitä lähdetään, että Naton laajeneminen Itämeren alueelle oli osa tätä kylmän sodan lopun liberaalin internationalismin aaltoa. Eli toinen Naton laajeneminen nähtiin Yhdysvalloissa ja lännessä ei niinkään geopolittisena vaan ehkä tämmöisenä arvopoliittisena, tasapainottavana, demokraattista rauhaa luovana liikkeenä. Venäjä ei sitä varmaan näin nähnyt. Ja kyllähän osittain tästä syystä esimerkiksi Naton puolustussuunnitelmia alettiin vasta toden teolla laatia ensin Georgian sodan alkamisen jälkeen ja sitten Ukrainan sodan alkamisen jälkeen, ja jos Ukrainan sotaa ei olisi syttynyt, niin ei niitä Nato-joukkoja täällä Itämeren alueella olisi. En usko, että Natossa oltaisiin siinä niin yksimielisyyteen päästy. Eli kyllä näkisin niin, että kyllä Venäjän toimilla on iso rooli. Mutta tässä sitten pitäisi pohtia laajemmin viimeisten 20–30 vuoden ajalta lännen ja Venäjän suhteita, sitä miksi on tähän tilaan ajauduttu, mutta siihen ei tänään valitettavasti aika riitä. Mutta näin lyhykäisyydessään tämä. – Pahoittelut vielä, että jäi vastaamatta.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja vielä vanhempi tutkija Hakala. – Olkaa hyvä.

Vanhempi tutkija Emma Hakala, Ulkopoliittinen instituutti:

Joo, kiitoksia! – Voin vastata lyhyesti tähän kysymykseen, johon jäi vastaamatta, koskien ilmastomuutosta ja luontokatoa, tätä ikään kuin vastakkainasettelua. Ja kyllä, minä itse ehkä puhuisin mieluummin ympäristöturvallisuudesta kuin ilmastoturvallisuudesta, koska se ottaa ikään kuin huomioon tämän koko ekokriisin, mikä meillä on käsissämme ja... – Menetin jotenkin ajatukseni... – Niin, siis luontokato on ehkä sellainen asia, mikä vielä enemmän kuin ilmastomuutos tapahtuu silleen hitaasti

ja rapauttaa meidän yhteiskuntamme elinmahdollisuuksien perusteita ilman että me huomataan niitä. Siitä ei tule niinkään sellaisia tavallaan raflaavia vaikutuksia kuin ilmastomuutoksesta, joten se totta kai näissä keskusteluissa sitten helposti jää huomiotta, ja se on kyllä iso ongelma. Toisaalta en ehkä ihan liikaa lähtisi asettelemaan näitä vastatustenkaan, koska ilmastomuutos kuitenkin vaikuttaa tosiaan siihen luontokatoon hyvin merkittävästi, ja sekin on jo hyvä asia, että me puhutaan ilmastomuutoksesta. Eli tavallaan ne kuitenkin ovat niin voimakkaasti kytköksissä, että se ilmastomuutoksen esillä pitäminen jo edistää myös luontokadon asiaa. – Voin lopettaa tähän. – Kiitoksia.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia! – Meillä on tässä vielä hetki aikaa, niin että käydään nyt nämä yleiskysymykset, mitä sinne on tullut. Valiokuntaneuvos Laurmaa lukee ne, ja katsotaan sitten, kuka pääsee vastaamaan. – Ole hyvä, Jonna.

Valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa, ulkoasiainvaliokunta:

Kiitos! – ”Voisitko arvioida globaalin eriarvoisuuden merkitystä Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimintaympäristöön sekä suositeltuja toimenpiteitä Suomelle? Tässä viitataan erityisesti hauraampiin maihin, jotka uhkaavat jäädä jälkeen. Kehityspolitiikka tarjoaa vastauksia, mutta tarkkanäköinen ja koherentti ulko- ja turvallisuuspolitiikka toivottavasti myös.”

Seuraava kysymys: ”Millä tavoin tuhoisien konfliktien tai sodan vaaraa Itämeren alueella voitaisiin vähentää? Olisiko kaikkien Itämeren valtioiden yhteisen turvallisuusdialogin perustamisessa järkeä?”

Ja sitten viimeisenä kysymyksenä: ”Menneinä vuosina Suomi on ollut idän ja lännen rakentava kohtaauspaikka. Nyt kuulemisessa nousi muun muassa termejä ’ruokitaan toimia, joilla voimia näytetään’. Eikö sellaisen sijasta Suomen tulisi panostaa vanhaan rooliinsa puolueettomana ja rauhaa rakastavana idän ja lännen kohtaauspaikkana?”

Tässä yleisöstä.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Ja tässä olivat kysymykset. – Olkaa hyvä, Aaltola.

Johtaja Mika Aaltola, Ulkopoliittinen instituutti:

Joo, oikein hyviä ihmisiä askarruttavia kysymyksiä. Tänäpä pyydettiin puhumaan erityisesti näistä pandemioista, ja siinä on itse asiassa hyvä esimerkki tästä globaalista eriarvoisuudesta ja sen seurauksista, esimerkiksi tämä rokote-kysymys. Eli pandemiaturvallisuus on hyvä esimerkki tällaisesta teemasta, jossa turvallisuus on oikeasti jakamaton, eli mitä kauemmin covid-19-tauti muhii tuolla ympäri maailmaa ilman että siihen saadaan tehokasta hoitoa tai rokotetta, tehokkaita ennaltaehkäiseviä toimia, sitä todennäköisemmin saamme vastamme erilaisia variantteja, joihinka meidän

pandemiaturvallisuus ei kykene sitten vaikuttamaan. Tavallaan pandemian tuleminen kausiluontoiseksi on näkymä, joka syntyy juuri siitä eriarvoisuuden tilanteesta, eli asiat pitäisi pystyä hoitamaan kaikkialla, koska ihmiskeho on universaalisti altistunut tälle samalle vaaralle.

Tuo puolueettomuuskysymys: Suomalainen lähestymistapahan tällä hetkellä on se, että me olemme poliittisesti liittoutuneita EU:n kautta. Tämä arvopohjaisuus korostaa esimerkiksi näitä läntisiä ihmisoikeuskäsityksiä, ja tätä kautta puolueettomuus on muuttunut tällaiseksi fasilitoimiseksi. Eli suomalainen perinne ongelmien ratkaisemisessa on enemmän niin kuin tilaisuuksien luomista, aloitteitten tekemistä, jotta saataisiin praktisesti sovittua joistakin asioista. Matti Pesu viittasi jo näihin ydinaserajoitusneuvotteluihin, eli näitten fasilitoiminen ja niille paikan tarjoaminen tietysti on tämänkaltaista vastuullisuutta ja vakauden tuottamista. Siinä Suomella on pitkät perinteet ja puolueettomuus tavallaan on väistynyt. Mutta ne tietyt teemat ja tavat toimia ovat jääneet sinne.

Matti ja Emma varmaan vastaavat näihin muihin kysymyksiin – ja näihinkin, mihin itse vastasin.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Joo. – Pesu, ole hyvä.

Vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti:

Kiitos, puheenjohtaja! – Aloitan Itämeren tilanteesta. Tosiaan nykyisen jännitteisen vakauden aikana riskejä alueella kyllä on; sodan vaaraa en pidä isona, johtuen siitä, että sotaa ei kukaan tällä hetkellä halua. Kuitenkin kireämmissäkin paikoissa, esimerkiksi Syyriassa, jossa Yhdysvaltain ja Venäjän välinen toiminta on aiheuttanut todella kuumia tilanteita, on ollut halu de-eskaloida tilanne, ja kyllä tämä näkyy Itämerelläkin. Toki vahinkoja voi sattua, mutta sen riski, että vahinkojen myötä tilanne kiristyy jotenkin äärimmäisen vakavaksi, ei ole välttämättä kovin suuri. Mutta siis paljonhan on ehdotettu erilaisia toimenpiteitä, esimerkiksi tutkimusta, miten voitaisiin Itämeren turvallisuutta parantaa diplomaattisin aloittein – puhutaan luottamusta lisäävistä toimista, lisääntyvästä dialogista ja tämmöisistä suorista linjoista eri sotilastahojen ja esikuntien välillä. Lentoturvallisuustoiminnan parantaminen, mihin Suomi oli aktiivisesti myötävaikuttamassa, on siis erittäin hyvä esimerkki siitä, mitä voidaan tehdä. Ongelma on ehkä se, että Itämerellä on toimijoita, jotka käyttävät sitä epävarmuutta ja riskienottoa välineenä, ja se on itse asiassa myös tavoite, niin että tässä ympäristössä näiden luottamusta lisäävien toimien aikaansaaminen on jokseenkin haasteellista.

Ja komppaan Mikaa siinä, mitä tähän idän ja lännen kohtauspakkaiskysymykseen tulee. Eli meillä tietysti se perinteinen puolueettomuuspolitiikka hylättiin jo EU-jäsenyyden myötä, ja katsottiin, että semmoiselle Suomen toimijuudelle, mikä se kylmän sodan aikana oli, ei ehkä ole maailmassa tarvetta. Ja vaikka siinä oli onnistumisia, niin siinä oli myös omia ongelmia ja haasteita. Sanoisin, että nyt EU:n jäsenenä, länsimaana, jonka

hyvinvointi kuitenkin kytkeytyy pitkälti länsimaisiin viittoihin ja siihen globaaliin maailmaan, on tärkeätä tunnustaa se. Mutta silti just tämä huomioiden on mahdollista tarjota tilaa juuri tämäntyyppisille neuvotteluille ja muuten tukea suurvaltojen välisiä neuvotteluja ja muita monenkeskisiä prosesseja, jotka sitten kansainvälistä turvallisuutta vahvistavat. – Kiitos.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia! – Ja sitten vielä Hakala. – Ole hyvä.

Vanhempi tutkija Emma Hakala, Ulkopoliittinen instituutti:

Joo, kiitos! – No voisin ehkä kommentoida sitä globaalia eriarvoisuutta vielä, koska se liittyy voimakkaasti myös tähän ilmastonmuutoskysymykseen ja on just yksi niistä asioista, mitä ilmastonmuutos pahentaa tälläkin hetkellä. Ja siitä myös tämä pandemia on aika hyvä esimerkki siinä, että ne ongelmat, mitä ikään kuin kumuloituu niillä hauraimmilla ja köyhimmillä maailman alueilla, näkyvät tavallaan myös meillä usein jollain aikavälillä ja jollain tavalla. Ja totta kai ihan jo globaalin vastuun vuoksi meidän pitäisi yrittää pikemminkin lievittää globaalia eriarvoisuutta kuin lisätä sitä. Toisaalta tämä liittyy sitten siihen, että meidän täytyy kuitenkin ajatella niitä meidän ilmastoturvallisuustoimiamme myös globaalisti eikä pelkästään tavallaan sen kansallisen edun perusteella. Eli täytyy myös miettiä vähän sitä, miten ne meidän tekemisemme vaikuttavat globaalisti. – Kiitoksia.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Mika Niikko:

Kiitoksia! – Nyt me ollaan käytetty tähän lähes kaksi tuntia aikaa, ja tässä vaiheessa on syytä kiittää asiantuntijoita ulko- ja turvallisuuspolitiikan selonteon kuulemisen johdosta. Kuulijoille tiedoksi, että näiden kuulemisten tarkoitus valiokunnassa on sellainen, että näistä asiantuntijoiden lausunnoista valiokunta poimii sitten näkökulmia tähän eduskunnan vastaukseen, joka tulee tähän valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspolitiikan selontekoon, ja sitten täällä muodostetaan siitä kannanotto tämän kevään aikana. Mutta tältä osin tämän asian käsittely nyten keskeytyy, ja tämä jatkuu sitten huomenna valiokunnan kokouksessa etäkuulemisen merkeissä.

Ja sitten muita asioita? Muita asioita ei ole, joten seuraava kokous on huomenna keskiviikkona 10.2. kello 11. Tämä kokous on päättynyt. – Kiitos.